یاش توركستان

توركستاننك ملی قورتولوشی اوچون كوره‌شوچی آیلق مجموعه

باش محرری: چوقای اوغلی مصطفی

1929نچی ییلننك ده‌قابر-نده‌ن چیقا باشلاغان	مای (مایس) 1935 (1354 هجری)	سان 66

بو ساندا:

1 — ساویت «وطنپرورلگی» باش مقاله

2 — توركستاندا ساویت حكومتی قورولوشیغا عائد ماته‌ریاللاردان تیمور اوغلی

3 — بولشه‌ویك تیلماچلاری جانای

4 — «هامله‌ت» — توركستاندا غربچیلق آقیمیننك موفقیتی یاش توركستانلی

5 — ساویت قرار وه پروژه‌له‌ری تاشبالتا

6 — بین الملل وضعیت: I — شتره‌زا قونفرانسی وه ملتله‌ر جمعیتی شوراسیننگ فوق‌العاده توپلانیشندان سوڭ م.

7 — بین‌الملل وضعیت: II — فرانسه-ساویت معاهده‌سی چوقای اوغلی مصطفی

8 — شرقی توركستاندا

9 — یراق شرقدا یاشاوچی تورك-تاتار مهاجرله‌ری قورولتاییی

10 — قونفرانسلار؛ 11 — توركستان خبرله‌ری

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

تورکستانغا یه‌گیده‌ن روس ایشچیله‌ری کیتریله‌جه‌ك

«پراودا ووستوکا» غازیتاسینگ 35 .3 .18 سانندا باسیلغان خبرگه کوره مانجوریا تیمیر یولی ساتیلووی ایله ایشده‌ن بوشاغان روس تیمیر یول ایشچیله‌رنده‌ن 842سی بزنگ تورکستانغا کیله‌جه‌کمش. بولار قیزیل سو (کراسنوودسك)، قیزیل آرواد، قازانجیق، عشق آباد، چارجوی، قاغان، اورساتیه‌فسکایه (خاواس)، خوقند، تاشکند وه آریس کبی اورتا آسیا تیمیر یولینگ ایگ مهم استاسیونلاریغا اورنالاشتریلاجاقلارمش. اورتا آسیا تیمیر یولی باشلوغی بو «عزیز قوناقلار»نی قبول آلماق اوچون یوقاریدا کورسه‌تیلگه‌ن جایلاردا اولارغا قوارتیرلار حاضرلاش ایشینی 25نچی مارتدان قالدیرماسدان به‌جه‌ریب قویوشنی امر ایتکه‌ن.

تورکستان تیمیر یوللاری، بالخاصه مملکتمزنگ تام اورتاسندان کیسیب اوته تورغان اورتا آسیا تیمیر یولینگ روس ایمپه‌ریالیزمی سیاستی باقیمندان نه قادار مهم ایکه‌نلیگینی ئه‌یتب اوتوروش آرتیقچادر. تورکستانلی ایشچیله‌ر پاختا زاوودلاریغا، قولخوز، ساوخوز پاداچیلیقلاری کبی قارا ایشله‌رگه اورناشتریلیب، تیمیر یوللار روسلار اوچون «امتیاز» ایتلیب قویولغان.

«یرلیله‌شتریش» دیگه‌ن یالغان شعار آستندا تورکستانگ کوزده‌ن کونگه روسلاشتریلیب بارا یاتقانی، بالخاصه تیمیر یول سیاستنده آچیق کورونوب تورادر. مانجوریادان کیتریلگه‌ن 842 روس تیمیر یول ایشچیسی بو سیاستنگ ایگ جانلی مثاللاریندان‌در.

تیمیر یول قضالاری — اورتا آسیا تیمیر یولی باشلغی پروقوفیه‌فنگ «قیزیل اوزبیکستان»نگ 35 .3 .24 تاریخلی سانندا باسیلغان بیاناتندان شو یل غینوار آیندا مذکور خطده 529 قضا حادثه‌سی بولوب، فیورال آیندا بو قضا ینه آشیب 603گه یتب، ایکی آی ایچیده 1132 قضا حادثه‌سی بولغاندر. یالغز 20نچی مارتنگ اوزنده بیش حادثه بولوب، بولارنگ اوچی مانه‌ورا چاغی توقونوشله وه ایکیسی واغونلارنگ اوزولوشیله یوز بیرمشدر.

ساویت «وطنپرورلگی»

سوڭ وقتلاردا ایسته‌ر مرکزی، ایسته‌رده اطراف محلی ساویت غازیتالارندا «وطن»، «آتا یورت»، «وطنپرورلك» کبی موضوعلاردا کوب یازیلا باشلادی. موسقوادا‌غی باشلوقلارنگ شو موضوعده سویله‌ب یازدیقلارینی اطراف أولکه‌له‌ر تقلید ایته‌درله‌ر. بو أولکه موسقوا، روسیه مرکزنده‌ن اوزاقلاشدیقچا، او یر خلقینگ روسیه بیله‌ن تاریخی، حرثی باغلانیشی آزادلیقچا، بو «یورت سه‌وگیسی» وه «وطنپرورلك» حقنداغی باقیریب چاقیرولاردا کوچه‌یوب بارادر. طبیعی «یرلی آگه‌نت» دیگه‌ن کشیله‌رنك تاریخی رولی اوزی شو اوز آغالارینا باقیریب‌چاقیریب خدمت ایتوده‌ن گنه عبارتدر.

بز بو یرده، ممکن بولغان قادار، مه‌نه شو بولشه‌ویکله‌رنگ «وطنپرورلك» دیگه‌ن شعارینی تحلیل ایتشکه وه اوندان ساویت روسیه‌نك قالین پرده‌سی آستندا ملتچیلگی کورونوب تورغان اوز تورکستان یاشلیغمز اوچون نتیجه چیقاریشغا اورونماقچی‌مز. «Patriotism» سوزی لاتینچا (آتا یورت) = «Patria»، (آتا) = «Pater» سوزله‌رنده‌ن یورتینا باغلیلق سیزگیسی وه یورت سه‌وگیسنی افاده یولندا قوللانیلادر. اونگچون‌ده پاتریئوتیزم (وطنپرورلك) مطلقا معین بر یورت (مملکت)، بیلگیلی بر خلق ایله باغلانووی کیره‌ك بولغان بر مفهومدر. او بر أولکه‌نی ایکنچی بر أولکه‌گه، بر خلقنی ایکنچی بر خلققا قارشی (طبیعی دوشمانچیلق مفهومنده ایمه‌س) قویادر. شونگ اوچون‌ده «أولکه»، «وطن» چیگه‌ره‌سی تانیماغان، ملت وه ملی برلك مفهومله‌رینه دشمانچاسیغا یات قاراغان مارقسیزم «آتا یورت»، «وطنپرورلك» مفکوره‌له‌رینه‌ده دشمان کوزی بیله‌ن قاراغان. ساویت قاموس وه لغتله‌رینی قیدیرساگز «آتا یورت»، «ایل» مفهومله‌رینی بیره تورغان روسچا „Отечество“, Родина„ کبی سوزله‌رنی هیچ اوچراتمایسز. «پاتریئوتیزم» (وطنپرورلك) حقندادا «پروله‌تار مفکوره‌سی ایله اویوشا آلمایتورغان بورژوآ قاراشی» دیگه‌ن سوز-

لەرنی گنه تاپاسز. سز او یېرده — «پرولەتاریات أولکه حدودلاری
تانیمایدر، چونکه او (بورژوآ فرقەلاری کبی) بر أولکەنی ایکنچی
أولکەگه قارشی قویمایدی. او (یعنی پرولەتاریات) یالغز صنف چیگەره-
لەری گنه تانیدر وه بر اجتماعی قورومنی — پرولەتار دیکتاتورلیغنی —
باشقاسینا — یعنی بورژوآ دیکتاتورلیغنا — قارشی قویادر» دیگەن
سوزلەرنی اوقیسز. «شونگ اوچون‌ده سوسیالیست انقلابی یاساغان هەر
بر أولکه ساویت جمهوریتلەری اتفاقنه کیرەدر. بوتون دنیادا سوسیالیست
انقلابی یاسالیب دنیا مقیاسندا صنفسز جمعیت توزولدوکدەن سوڭ، أولکە-
لەرنی بربرندەن آیراتورغان چیگەرەلەر یتیریلگەن، بوتون دنیا زحمتکشلەر
یورتیغا ئەیلەنگەن بولادر.» («کیچیك ساویت قاموسی»نه باقیلسین).

مەنه موسقوا بولشەویکلەرینگ اوتکەن یلغا قادار «وطنپرورلك»
شعارندان قاچیب یوردیکلەرینك سببی بودر. «وطنپرورلك» بولشەویکلەر-
نگ «دنیا سوسیالیست انقلابی» دیگەن اساس شعارلاری بیلەن قارا
قارشی تورغان بر غایەدر.

ایمدیگەچه، حتی بوکون‌ده ساویت روسیه اوزینی «دنیا پرولەتار-
لاری وه دنیا زحمتکشلەری وطنی» دیب آتایدر. عینی زماندا اوز قولی
آستندا بولغان خلقلار افرادینه اوز یورتینی یورت دیب تانیب، اوگا
سەوگی ایله باغلانووی، یعنی حقیقی مفهومنده «وطنپرورلك» قیلووینی
سوڭ درجەده آغیر گناه ساناب، بو حالنگ او کشیده‌کی «بورژوآ
مفکورەسی»نه توتولغانلق دیب کوروب کیلەدر. فقط ایمدی سیاسی
شرائط اوزگەردی. بر مونچا وقت اول تیشقی تضییقلار آرقاسندا بر
«أولکەده سوسیالیزم انقلابی» شعارینی اعلان ایتو مجبوریتنده قالغان
بولشەویکلەر، عینی عامللەرنگ تضییقی آستندا «محلی ساویت پاتریئو-
تیزمی» (وطنپرورلگی) شعارینی چیقاریب، ساویت قاموسلارندا رد
ایتیلگەن «یورت»، «ایل» مفهوملەرینی قایتادان ایشکەسالیب اوتورادرلار.

فقط بونلارنگ هیچ بریسی بولشەویك نظریەسی اساسینی هیچ بر
صورتله اوزگەرتمەیدر. ساویت حکومتی، ایمدی‌ده ایسکیده‌کیسی کبی

«دنیا انقلابی ارکان حربیەسی» بولوب قالا بیرەدر. ساویت روسیەنگ
دنیا پرولەتار وه زحمتکشلەری وطنی بولووی‌ده دوام ایته بیرەدر. بو-
کونکی «ساویت پاتریئوتیزمی» ایسه دنیا پرولەتارلارینی «پرولەتار وطنی»
ساویت روسیەنی تهدید ایتمەکده بولغان تیشقی قورقولاردان قوروشغا
چاقیرونی کوچەیتمەك دیمەك بولادر.

ایمدی ایکنچی بر احتمالنی اویلاب کورەیلیك. موسقوا حکو-
متینگ آوروپاداغی دوستلاری اوز طرفدان قبول ایتب‌ده باشقالارنی‌دا
اینانتروغا اوروندیغی کبی بولشەویکلەرنگ بو پاتریئوتیزم شعارینی اور-
تاغا قویولارندا صمیمی بولوب «دنیا انقلابی» شعارندەن واز کیچکەن
بولولارینی فرض ایتەیلیك. بو صورتده دنیا انقلابی شعاری، دنیا مظلوملا-
رینی آزاد ایتو اوچون روس بولشەویکلەری انقلابنا باغلانغان اطراف
أولکەلەری قالای قارارلار ایکەن؟ مثال اوچون بزنگ تورکستاننی
آلایلق. درحال انسانگ باشندان 1919/20نچی یللاری تورکستانغا
کیلگەن «قیزیل کروان»لار، تشویقات ترەنلەری کیلیب کیچەدر.
موسقوا بولشەویکلەری بو پروپاغاندا ترەنلەرنده مشهور اسلام علماسندان
بعضی بر موقع‌پرستلگی («اوپپورتونیستلگی») بیلەن تانیلغان کشیلەرنی‌ده
تورکستانغا کیترگەن ایدیلەر. بو موقع‌پرست کشیلەر اوزلەرینك بولشە-
ویکلەر ایله برگه ایشلەشلەرینی، هندستان وه باشقا ایزیلگەن مسلمان
أولکەلەری خلقلارینی قورتارو» کبی «مقدس شعار» اوچون بولغانینی
سویلەب، حقلاماقچی بولغانلار ایدی. گویا تورکستان بوتون شرق
أولکەلەرینه «ملی قورتولوش انقلابی» غایەسی اوروغینی یتیشتریب بیرو-
چی تجربه میدانیغا آیلانتریلاجاق ایدی. او زمان مەنه شو مقدس «ملی
قورتولوش انقلابی» شعاری اوچون اوز خلقی منافعندان فداکارلق ایتمەك
درجەسنه بارغان بعضی بر تورکستانلی یاش ایدەآلیستلەرده چیققان ایدی.

بوندای وضعیت قارشیسندا اوز وطنندان، اوز «وطنپرورلگی»ندەن
بحث ایتونگ انقلاب چەرچیوەسینی تارالتب، اطراف أولکەلەردەده
طبیعی حقیقی «پاتریئوتیزم»نی اویغاتیب کوچەیتوگه خدمت ایتەجەگی

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

مقرر ایدی. یالغز دنیا مقیاسندا آلنیب ، «دنیا ملی قورتولوشی انقلابی» تاوشی ، کورولتوسی ایله یوروتولغانداغنا محلی ملتچیلك وه یىرلی پاتریئوتیزم‌نی اونوتدوروب تورو ممکن بولغان ایدی.

عینیله «بر أولکه‌ده سوسیالیزم» نظریه‌سی بولشه‌ویك فرقه‌سندا اجتماعی ساحه‌ده «تروتسکیچیلك-ستالینچیلك» دیگه‌ن آیریلو لارنی چیقارغانی کبی ، بو کونگی ساویت پاتریئوتیزمینگ ملی استقامتده تورکستان، قافقاسیا ، اوقراینا وه سائره وطنپرورلگی کبی بولونوله‌ر چیقاروی متحمل حتی مقرردر.

بو کونکی «ساویت یورتی» ایسکی روسیه ایمپه‌ریومی توپراغندان ساویت حکومتی قولندا قالغان قسمندان عبارتدر. یالغز «روسیه» ، «قیزیل روس چاریزمی» وه ایمپه‌ریالیزمی اوچون غیر روس خلقلاردان ، انسانلق تاریخنده مثلی کورولمه‌گه‌ن ، فداکارلق طلب ایتب بولمایدر. بوندای فداکارلققا کیرو بو کونکی ساویت روسیه اطراف أولکه‌لرنده‌کی غیر روس خلقلار اوچون هیچ بر تورلو بر معنی‌دا افاده ایتمه‌یدر. «دنیا انقلابی» شعاری یوروتولغان دورده‌ده موسقوا بولشه‌ویکله‌رینه قارشی کوره‌شیب کیلگه‌ن کوچله‌ر طبیعتیله بو «دنیا انقلابی» شعاری یىرینی «روسیه پاتریئوتیزمی» کبی حقیقتاً عکس‌الانقلابی بر شعار توتماسیله اورتاغا چیققان شرائط آستندا کوره‌شله‌رینی ینه‌ده کوچه‌یتره‌جه‌کله‌ر. روس ایمپه‌ریالیزمنه قارشی کوره‌شله‌رینه داها قطعی بر شکل بیره‌جه‌کله‌ر. طبیعی ، کوزینی «دنیا ملی قورتولوشلار انقلابی» تاوشلاری آستندا آچقان وه بو کیبک دنیا انقلابی ساحه‌سندا اوز یورتی ، اوز خلقی منفعتینی آیرا آلمای کیلگه‌ن یاش بوغون‌دا اوزینگ آلداتیلغانلیغینی کوره‌جه‌ك وه ساویت روسیه حکومتینگ «روسیه پاتریئوتیزمنه» قارشی اوزینك حقیقی ملی وطنپرورلیگینی قویاجاقدر.

تورکستاندا ساویت حکومتی قورولوشیغا عائد ماتریباللاردان

سوڭ وقتلاردا تورکستان ساویت مطبوعاتی تورلو مناسبتله‌ر تاپیب تورکستاندا ساویت حکومتینك قورولوشی ، اونگ تورکستان خلقینا قیلغان خدمت وه یارده‌مله‌رنده‌ن بحث ایتوچی یازیلار نشر ایتمه‌کده‌در. حقیقتاًدا له‌نین وه ستالین‌نگ تورکستانی قایتادان ساویت روسیه مستملکه‌سی حالنه کیریتونی قالای ایشله‌گه‌نلکله‌ری ، بو ایشنی به‌جه‌ریشده قاندای واسطه‌لارغا قول اوزاتقانلقلاری ، نهایت قازاندیقلاری بو أولکه‌نی قالای أداره ایتدیکله‌ری وه تورکستان خلقینگ ساویت روسیه قولی آستندا نه‌له‌ر کوروب کیچیردیگی هه‌ر زمان ایسله‌ب ، اویله‌شکه آرزیتورغان ، هه‌ر تورکستانلینگ اوزلوکسز تعقیب ایتب بارماغی لازم بولغان بر مسئله‌در.

تورکستان‌نك جنوبی قسمندا بولشه‌ویك انقلابی قالای بولدی؟ او کیمله‌ر طرفندان یاسالیب ، ساویت حکومتی کیمله‌ر طرفندان تورغوزولدی؟ — دیگه‌ن سورغونگ جوابینی بولشه‌ویك سافاروف «مستملکه انقلابی» ناملی اثرنده جوده توغرو قیلیب بیرگه‌ن ایدی. او «تورکستاندا اوقتوبر انقلابینی اوز-اوزنده‌ن تارقالیب کیتمه‌کده بولغان ، سوگرادان «قیزیل غارده»له‌ر حالندا اورتاغا چیققان ، چار حکومتی اوردوسی قسملاری ایشله‌دی» دیدر. مشهور چه‌کا باشلوغی په‌ته‌رس سافاروفنگ او زمان تشکل ایتکه‌ن تورکستان ساویت حکومتی حقندا «اوغری ، جنائی عنصرلاردان توزولدی» دیگه‌ن فکرینی تصدیقلایدر. ینه شو په‌ته‌رس اوزینگ یاقیندا موسقوا «بولشه‌ویك» مجموعه‌سندا چیققان بر مقاله‌سنده اوقتوبر انقلابی باشلانارکه‌ن تورکستاندا یىرلی خلقدان برگنه بولسادا قوممونیست بولماغانلیغینی ، حتی قوممونیست فرقه‌سی تشکیلاتینگ‌ده اوقتوبر انقلابندان سوڭ توزولگه‌نلیگینی سویله‌یدر.

ایمدی تورکستانك ایکنچی قسمی یعنی او زمانغی دالا ولایتی دائره‌سنده وضعیتنك قالای ایکه‌نینی کوره‌یلك. «قازاغستانسکایا پراودا» غازیتاسندا

(21. 1. 35) تیموفەیەف اسملی بر کشی «لەنین وە ستالین ساویت قازاغستانی کورەشینی قالای أدارە ایتدیلەر؟» باشلقلی بر مقالە نشر ایتدی. مەنە شو مقالەدە دالا و لایتندە ساویت انقلابی یاساب بتیرگەندەن سوڭ حساب بیریب — تعلیمات آلماق اوچون موسقواغا کیلگەن او زمانغی «قیرغز رەفقومی» («انقلاب قومیتەسی») رئیسی پەستکوفسکی بیلەن لەنین آراسندا بولغان مصاحبەدەن بر پارچاسی کیتریلەدر. پەستکوفسکی لەنینگە او طرفداغی قینلقلاردان بحث ایتەدر. او، ایشلەنگەن اوقتوبر انقلابینی خلقنڭ آڭلامادیغندان، اوقتوبر انقلابی عمدەلەری حقندا خلقغا سویلەب آڭلاتیب اونڭ کوڭلینی قازانو اوچون یرلی خلقدان بو ایشکە خدمت ایتەجەك عنصر بولماغانلغندان شکایت ایتەدر. لەنین «عملی بر مصلحت» بیرگەن بولوب، «سز ساویت قانون اساسیسی، قومونیست فرقەسی عمدەلەری وە بزنك ملی سیاستمزکبی موضوعلاردا بر قاتار معروضەلار حاضر لاتدیریڭ. بزنڭ آرامزدان یاخشی، معروف ناطقلارنی سایلاڭ. اونلار بو معروضەلارنی یازسینلار وە یادە سویلەب بیرسینلەر. معروضەلارنی قازاقچاغا ترجمە ایتدیریڭ. ترجمەنڭ توغرولیغی تیکشیریلسین. ذاتاً بزدە بو ایشنی کورە بیلەجەك، قازاق تیلینی بیلە تورغان عالملەردە بار(؟). بو تیکشیریلگەن ترجمەلەرنی غراموفون پلاقلارینا آلدیریڭ. مەن بو ایشدە سزگە یاردەم ایتەرمەن. بزنڭ أدارەلەر واسطەسیلە کوب مقداردا غراموفوندا تدارك ایتدیریلسین. غراموفون وە پلاقلارنی آوولدان آوولغا یوباریب چالدیریرسز. بو صورتلە کوچەبە خلق آراسندا بزنڭ پروپاغاندامز نیگیزینیدە قویغان بولاسز» دیدر.

اوقتوبر انقلابینی چار حکومتی عسکری کوچلەری ایشلەگەن بولسا، یەڭی روس حکمرانلیغی سیستەمینی یرلی خلقغا آڭلاتو یولنداغی ساویت پروپاغانداسی نیگیزینی قویوچی عنصردا مەنە شو لەنیننڭ تکلیفی ایلە ایشلەنگەن غراموفون پلاقلاریدر.

عجبا، ساویت حکومتی اوزینە خدمت ایتەجەك آگەنتلەر تاپا آلمادیمی؟ طبیعی تاپدی. بو ساویت حکومتی خدمتینی ایلك قبول ایتوچی

کشیلەر چوقوندی ستەپنوف (علی جانگیلدین)، بختجان قاراتایوف، کولبای توغوسوف دیگەن خائن، بوزوق کشیلەر ایدی. غریبی شوندە، کە بونلارنك اوچیسیدە ساویت حکومتینە قادار چار حکومتی میسیونەرلگی، تورکستان دالالاریغا روس موجیکلەری کوچوروب کیتریش ایشلەرندە وە آخرانقا خدمتندە بولغان. بو اوچ اسمنی تورکستاندا آخرانقا وە چەکا فعالیتی تاریخندەن باشقا بریردە ملتچی، سوسیالیست، بیلمەیمەندا ها قالایچا «کوتەریب» کیترونی یالغز معین غرض وە اوز منفعتی اویی بیلەن تورکستان تاریخی یازوچیلارغنا ایشلی آلادر.

ساویت حکومتی «لەنین غراموفونلاری» واسطەسیلە سویلەنگەن نطقلار، خاریتونوف (قازاندا) مطبعەسندا حاضرلانغان بیانامەلەردە نەلەردەن بحث ایتکەن ایدی؟ بو سورغو قارشیسندا انساننڭ فکرینە ایلك دفعە کیلە تورغان نەرسە 1917نچی یلی 2 نویابر تاریخلی «روسیە قولی آستندا یاشاب کیلگەن خلقلارنڭ حقلاری» اوستندەگی بیانامە ایلە عینی یلنك 3نچی دەقابرندا «ایزیلگەن روسیە مسلمانلاری وە شرق زحمتکشلەرینە» قاراتیب چیقاریلغان مراجعتنامەدر. بو وثیقەلاردا بورونغو روسیە قولی آستندا یاشاوچی خلقلارغا اوز مقدراتلارینی اوزلەری تعیین ایتو، ایستەسەلەر روسیەدەن آیریلیب اوز باشلارینا مستقل حیات قورو حقی بیریلگەندەن سویلەنیب، ایزیلگەن مسلمانلار اوز حقلارینی بیلیب، اونی آلیشقا اوروتوشقا، حقسزلققا یول بیرمەسلکگە، کوردیکلەری حقسزلقلارنی توزەتیشکە، تارتیب آلنغان حق وە ملکلەرینی قایتاریشقا دعوت ایتیلەدرلەر.

نتیجە نیمە بولدی؟ انقلاب تولقونلاری بیتدی. روسیەدە بولشەویك فرقەسی حکمرانلیغی تأمین ایتیلدی. اطراف أولکەلەردەن ممکن بولغان قاداری قایتادان، روس اوردوسی کوچی بیلەن، قیزیل روسیەگە قوشولدی. ساویت حکومتی اوچون روسیە دولت سیاستی پلانلارینی قایتادان آچیش، اوزینڭ حقیقی یوزینی کورسەتیش زمانیدە کیلگەن بولدی. مەنە بو زمان ایلك خیانتدە یوقاریدا ایسلەدیگمز بیانامەلەر ایلە بیریلگەن

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

وعدلەر ، معاهدەلەر ایله قبول ایتیلگەن تعهدلەر مسئلەسندە بولدی. ساویت حکومتی چار حکومتینك قالدیردیغی مستملکەچیلك وە ایمپەریالیستلك سیاستینی حرفی‌حرفنه تطبیق ایتشکه توتوندی. تورکستاندا دهقان خلق‌ساویت روسیه قاپیتالیزمنه خام مال یتشتیریب بیروچی ، بو وظیفەسی خارجندا بر حققادا ایگه بولماغان حقیقی قوللار حالنه توشورولدی. تورکستان دهقانی بویندا بولغان بوکونکی مجبوریت دنیانڭ قایسی بر ییرندە ، قایسی بر ایمپەریالیست ، قاپیتالیست مملکت مستملکەسی دهقانلاری اوستندە بار ؟!

«اوتراقلاشترو» ، «قولخوزلاشترو» دیگەن اویونلار ایله کوچەبە ، یاریم‌کوچەبە مالدار خلقنڭ یاشاماق نیگیزی قوروتولماقدا. اونڭ حیاتی امکانلاری بتیریلیب سفالتی آرتیریلماقدادر. بو اویونلار ایله 50 میلیوندان آرتیق سانالغان ، اکثریتی کوچەبەلەرنڭ برگنه یاشاماق منبعی بولغان ، مال بایلیغی قیریلیب ، تالانیب 15 میلیونغا توشورولدی. بو قالغان قادارینڭدا کوپی ساوخوزلارغا توپلانیب ، دولت مالی اعلان ایتیلگەن بر حالدا. بو مالّلارنڭ حقیقی ایگەسی‌دە آچلقدان قیریلیشغا محکوم.

ساویت روسیه ایمپەریالیزمی سیاستی تورکستان خلقینا 15 ییل‌ایچندە ایکی دفعه ، أولکه تاریخندە مثلی کورولمەگەن آچلق یاشاتدیردی. بو ایکی آچلقنك اوزی تورکستان خلقیندان 2 میلیوندان آرتیق انسان قوربانی طلب ایتدی. 15 ییللق ساویت حکمرانلیغی حسابی چیکیلەجەك بولسا شونی ئەیتیش کیرەك ،کە ، نسبی آلغاندا ، بو قیزیل روسیه خودکاملغندان تورکستاندان داها زیادە زحمت کورگەن ، قوربان بیرگەن بر دائرە ، أولکه بولمادی. مەنە لەنین وە ستالین‌نڭ تورکستان خلقینا قیلغان خدمتلەری بودر. بونی یاردەمی یوقسا خیانت ، جنایتمی دیب آتاش کیرەك ؟

«قازاغستاننی قالای أدارە ایتدی ؟» دیگەن سورغونڭ جواپینی قیزیل دیکتاتورلقنڭ قازاغستانداغی باش ممثلی غولوشچەکین‌نڭ 12 سنەلك فعالیتی یعنی اونڭ قولی ایله یوروتولغان ساویت روسیه حکومتی ، قوممونیست فرقەسی سیاستی نتیجەسی حقندا 1932نچی ییلی فرقه

مرکزی طرفدان غولوشچەکیننی عیبلەب چیقاریلغان قراردان داها کوچلو بر وثیقە بارمی ؟! بو وثیقەنڭ معناسینی تیرەنرەك اویلاب کورگەن برکشی بو سیاست ایمەس ، جنایت دیگەن قراردان باشقا نتیجەگە باریب چیقا آلمایدر.

تیمور اوغلی

* * *

بولشەویك تیلماچلاری

بولشەویك گەئورگی سافاروف اوزینڭ بوکون ساویت روسیەدە منع ایتیلگەن «مستملکه انقلابی» (تورکستان تجربەلەری) ناملی اثرندە (108نچی بیتدە) «بعضاً مظلوم برادرلەری» حالی اوچون ریاکارانه قایغیربدا قویاتورغان مستملکەچیگه اوزی بیلەن تیگ حقوقلو یولداش ، ییرلی زحمتکش خلقنڭ حقیقی یولباشچیسی کیرەك ایمەس ایدی. اوگا یالغز تیلماچلار وە پولیس مأمورلاری کیرەك ایدی» دیب یازغان ایدی.

سافاروفنك بو سوزلەرنی یازغانیدان ایمدی 14 ییل کیچدی. تورکستانداغی ساویت حکومتی وضعیتی بولسا او زمانغیسی کبی. أدارە باشلارندا موسقوانك بویوروقلارینی اوتەب توروچی پولیس مأمورلەری گنه اوتورادرلار. قوممونیستلك مفکورەسی‌دە تیلماچلار آرقالی‌غنا تارقاتیلادر.

بو حالنڭ ایکی تورلو سببی بار. برنچیدەن هەر تورلو ایمپەریالیزملەر کبی موسقوا قیزیل ایمپەریالیزمی‌دە مستملکه خلقی باشلوقلارینی اوز قاتارندا اوزلەریله بر حقوقلو باشچی اولاراق کورمەك ایستەمەیدر. ایکنچیدەن موسقوانڭ قوممونیست ایدەئولوژیسی تورکستان خلقی احوال روحیەسنه وە تورکستان خلقی منافعنه او قادار قارشی ،کە او خلق ایچندە اوگا بوتونلەی اویغانلق ، اونی بەنیمسەگەنلك تاپیلماغانیدان ، دائما تیلماچلار آرقالی یوروب توراتورغان یات بر نەرسه بولوب قالماقدادر. موسقوا انقلابی مفکورەسینك مەنه شو تیلماچلار طرفدان قاندای آڭلانیب تورکستان «انقلابچی» خلق کتلەسیگه قاندای تأثیر ایتب تورغانلغینی

ترجمەلەرنك صفتی ایله اولچوش ممکندر. بزنڭ یورتنی مفکورەچە موسقوادان آیراتورغان اوچورومنڭ تیرەنلگی حقندا بر تصور ایدینه بیلمەك اوچون ساویت ترجمەلەری اوستنده بر کوز کیزدیرونڭ اوزی یتسه کیرەك. تورکستان ساویت مطبوعاتینی تعقیب ایتوچی هەر تورکستانلی اوز تجربەسندەن بیلەدر، کە موسقوا باشلوقلارینڭ نطق وە یازیلاری بزنڭ تیلگه ترجمه ایتیلگەندەن سوڭ روس تیلینی بیلمەگەنلەر اوچون بوتونلەی آڭلاشیلمایتورغان، روس تیلینی بیلوچیلەر اوچوندە قیین آڭلاشیلیرلق بر نەرسه بولوب قالادر.

«قیزیل اوزبیکستان»، «سوسیالدی قازاغستان»، «شورالار تورکمەنستانی» کبی تورکستان غازیتالارینا روسچادان ترجمه ایتیلگەن بعضی بر مقالەلەرنی توغرو آڭلایا بیلمەك اوچون روس غازیتالارندان روسچا اصلینی قیدیریشغا توغرو کیلەدر. شو نقطەدە «قیزیل اوزبیکستان»نڭ قیزیق بر ترجمەسینی ایسلەیمەن. بر روس قوممونیستینی یامان، قوپال حرکتلەردە بولوندیغی اوچون فرقه محکمەسندە محاکمه قیلدیلار. بو قوممونیست حاکملەرگە «قوممونیستلەر اوچون ساویت قانونلارندان باشقادا قانون بارمی؟» دیگەن سورغونی بیردی(*). حاکمدە اوڭا «طبیعی، یولداش، قوممونیستلەر اوچون بردە قوممونیست اخلاقی (مورال) قانونلاری باردر» دیگەن جوابنی بیردی. «قیزیل اوزبیکستان» مجرمنك سورغوسینی روسچادان ترجمه ایتەرەك «قوممونیستلەر اوچون ساویت قانونی جاریمیدر؟» وە اوڭا بیریلگەن جوابنیدە «طبیعی یوق» شکلندە ترجمه قیلغان.

بو صورتله روسچادان اوزبیکچەگە ترجمه ایتیلگەندە «قوممونیستلەر اوچون ساویت قانونلاری یورروماغان» بولوب قالادر.

مەنە بوندای بر ترجمەنڭ «انقلابی قانونیت» دیدیکلەری اوینی تورغوزوش باقیمندان، قاندای آغیر ایزلەر قالدیروی احتمالی، مقرر قالدیرغان بولوی هیچ بر تفصیلاتسزدا هەر کیمگه آڭلاشیلیب توراتورغان

(*) چونکه بو عیبدارنك حرکتی ساویت دولت قانونینا قارشی ایمەس ایدی.

بر نەرسەدر. تورکستان خلق کتلەسی بونی قوممونیست فرقەسی اعضاسی اوچون ساویت قانونی یورمایدر، دیگەن معنادا آڭلادی. باشقا تورلو آڭلاش ممکندە ایمەس.

بو، تورکستان ساویت غازیتالارندا دیەرلك هەر کون اوچراتیلیب تورغان مثاللارنڭ بریسی گنه. ایمدی بولشەویزم نظریەلەری، قوممونیزم درسلکلەری کبی داها جدی اثرلەرنڭ ترجمەلەری توغروسندا سویلەب اوتوروشقادا اورون یوق. تورکستاندا قوللانیلماقدا بولغان بولشەویك اینجیلی مارقس-ئەنگەلسنڭ «قوممونیست مانیفەستی»نڭ بوتونلەی بوزوق ترجمه ایتلگەنلگینی بولشەویکلەر 1926نچی یلییاق آڭلاب قالغانلار ایدی. کوب کنه بر زمان قوللانیب کیلگەن ساویت درسلکلەرینی، یاڭلیش ترجمه ایتلگەنلکلەری اوچون، توپلانیب یاندیریلوی حقندا ساویت غازیتالارندا تیز-تیز اوقوب تورامز. ایمدی موسقوا وە تورکستان ساویت غازیتالاری بوکونکی ساویت مملکتندە «مارقسیزم-لەنینیزم»نڭ ایڭ مهم منبعی دیب تانیلغان ستالیننڭ «لەنینیزم مسئلەلەری» آتلی اثرینڭ اوزبیکچەگە ترجمه ایتیلگەندەن بحث ایتمەکدەلەر.

«تورکستان»نی «ملی چیگەرەلەش» دیب تورلو قبیله جمهوریتلەرینه بولونڭ اون ییللغی مناسبتیله چیقاریلغان بعضی بر موسقوا نشریاتندا بر شەن بر اوزبیك قیزینڭ مەنە شو ستالین اثرینڭ اوزبیکچه ترجمەسینی قوچاغینا باسوب تورغان بر رسمینی اوچراتدق. موسقوا مطبوعاتی بو ستالین اثرینڭ اوزبیکچه ترجمەسینی «قوممونیست فرقەسینڭ ایڭ بویوك کولتور یوتوغی وە اوزبیك یولداشلارینڭ سویەسینی کورسەتوچی» بر نەرسه دیب قارشیلادی. بز، اصل متنی بیلەن بر سالیشتریب کورمەك اوچون، بو ستالین کتابی ترجمەسینی کوب قیزیقب کوتوب تورار ایدیك. فقط تأسفکه کتاب اورنینا «یولداش ستالین»نڭ «لەنینیزم مسئلەلەری» آتلی اثرینڭ اوزبیکچه ترجمەسی استعمالدان چیقاریلدی» دیگەن قیسقاغنا جوابنی آلدق. بو خبر سوڭ قولومزغا کیلگەن روسچا «انقلاب وە ملتلەر» مجموعەسینڭ 3نچی سانندادا

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولليازمىلار ئامبىرى

تصدیق ایتیله‌در. حتی او یرده بو ستالین ترجمه‌سنده‌ن بر نیچه مثال‌دا کیتریله‌در. مثلا: «آلماشترو یولی» (بوگا «ساودا یولی»دا دیله‌در. (روسچاسی "путь обмена„)دیگه‌ن سوز، «آلداتو یولی» (اوزبیکچه‌ده‌ن روسچاغا "путь обмана„) شکلنده ترجمه ایتیلگه‌ن. بو ستالین اثرینک اوزبیکچه ترجمه‌سی 30 میک نسخه چیقاریلغان بولغانلیغینی‌دا ینه شو موسقوا مجموعه‌سندان اوگره‌نمه کده‌مز. ترجمه‌ده باشندا اکمل اکرام اوتورغان اوزبیکستان فرقه مرکزی قومیته‌سی قاراماغی آستندا چیققان ایکه‌ن.

روسچادان اوزبیکچه‌گه ترجمه‌نك باشقا نمونه‌لرینی په‌ته‌رس موسقوا مجموعه‌سی «بولشه‌ویك»نک شو یيل فیبرالندا چیققان 3نچی سانداغی مقاله‌سنده کورسه‌ته‌در. په‌ته‌رس «قیشلاقلیلار (کره‌ستیانلار) اوتوردیلار» (روسچاسی "Крестьяне осели„ دیگه‌ن سوزنی «کره‌ستیانلار ایشه‌ك‌له‌ر»(*) دیب ترجمه ایتیلگه‌نینی وه باشقالارنی کورسه‌ته‌در.

بز ایمدی تورکستان تورك تیلی شیوه‌له‌رینه روسچادان قیلنغان ترجمه‌له‌رنک مثاللارینی اوزاتوب اوتورماقچی بولمایمز. بو کیتریلگه‌ن مثاللارنی گنه کورگه‌نده‌ن سولك‌دا اوقوچی قوممونیزم مفکوره‌سینک تورکستان خلق کتله‌سینه تأثیری حقندا بزنگله بر فکرگه کیلیب قالغان بولور دیب اویلایمز. بولشه‌ویکله‌رنک «آلماشترو یولی» دیگه‌نله‌رینک تورکستانچا «آلداتو یولی» بولوب کیتیشی کبی «یاگلیشلقلاردا» تورکستان باقیمندان بر توغرولق بولغانلغندادا اوقوچیلاریمزنک بزیمله بر فکرده بولووینی اویلایمز. آلیکز تورکستان پاختاسی بیله‌ن روس بوغداینی «آلماشترو» مسئله‌سینی، بونک اوزی حقیقتاً ساویت روسیه‌سینك بزنک خلقنی آلداتقانی ایمه‌سمی؟

یالغز دوست اوقوچیلاریمزغنا ایمه‌س، حتی موسقوا بولشه‌ویکله‌ری

(*) روسچا «اوتوردی»، «اوتوروب قالدی "осел„ (اوسه‌ل)، «ایشه‌ك» = "осел„ (اوسیول) دیمه‌کدر. بو سوزله‌رنک ایکیسی‌ده یه‌گی روس املاسیله بر روشده یازیلسادا، ایکی تورلو اوقولور.

اوزله‌ری‌ده قبول ایته‌جه کله‌ر، که تورکستان ملی قوممونیست فرقه مرکز قومیته‌له‌ری یانداغی تیلماچلار قارشیسندا «کره‌ستیانلار اوتوردیلار» دیگه‌ن سوزله‌ر یرنده «موسقوا قوممونیستله‌ری اوتوردیلار» دیگه‌ن سوزله‌ر بولسادا اولار اونی شبهه‌سز «موسقوا قوممونیستله‌ری ایشه‌کله‌ر» دیب ترجمه ایتکه‌ن بولورلار ایدی.

بزم بو تکلیفمزنک توغرولیغنا اکمل اکرامنک اوزی اعتراض ایته آلادرمی؟...

جانای

✶

«هاملت» — تورکستاندا غربچیلق آقیمینك موفقیتی

فیورالنک اورتالارندانبه‌ری تاشکندده‌کی آقاده‌میك درام تیاتری «حمزه»ده، اینگلیزله‌رنک بویوك دراماتورغی ویلیام شه‌کسپیر (William Shakespeare, 1564—1616)نک بوتون دنیاچا تانیلغان دراماسی «هاملت»(1) اوینالماقدادر.

«هاملت»نی روسچادان ترجمه ایتکه‌ن ذات تورکستاندا روس پروله‌تار دیکتاتورلیغنا «ملی دشمان» اولاراق تانیلیب کیلگه‌ن آتاقلی شاعر وه ادیبله‌ریمزده‌ن عبدالحمید سلیمان = چولپان بولوب، اونی صحنه‌گه قویوشدا به‌جه‌ریکلك کورسه‌توب، ره‌ژیسورلق قیلیب تورغان صنعتکار ایسه، بولشه‌ویکله‌ر ایش باشیغا کیلمه‌سده‌ن ایلگه‌ریگی تیاتر حیاتمزده بویوك رول اویناب، اسم چیقارغان خلق آرتیستی منان

(1) سوگ چاغلارغاچا میلاددان بیش عصر ایلگه‌ریگی بر «دانیمارقا شهزاده‌سی» دیب تخمین ایتلگه‌ن هاملەتنک، فرانسز فنله‌ر آقاده‌میسی اعضاسی آبه‌ل له‌فران (Abel Lefranc)نک تیکشبریشی نیتجه‌سنده دانیمارقالی ایمه‌س، اسقوچیا (شوتلاند) پرنسی ایکه‌نلگی آگلاشیلمشدر. شه‌کسپیرگه موضوع بولغان وقعه، سوگ زمانلارغاچا تخمین ایتلگه‌نیدیك، م لاددان بیش عصر بوزونغو وقعه بولمای، دراماتورغ یاشاغان وقتغا یاقین چاغلاردا اسقوچیا قراللغی سراینده بولغان وقعه‌در. شه‌کسپیر «هاملت»نی یازغان چاغ (1602) سیاسی وضعیت، سینزور قاعده‌له‌ری سوگ درجه آغیر بولغان. اونگچون وقعه‌نك اسقوچیادان دانیمارقاغا کوچورولگه‌نلگی آلغا سوروله‌در.

مجیدی = اویغوردر. تورلو روللاردا موفقیتله شه‌کسپیر قهرمانلارینی تمثیل ایتوچیله‌رده شو اویغور تربیه‌سنده، اطرافندا یتیشکه‌ن تورکستان صنعتکارلاریدر. اونگچون «هامله‌ت» کبی جهان مقیاسندا مشهور بولغان بر اثرنگ تاشکند صحنه‌سنده موفقیتله اوینالیشی، کوب آغیر شرائط ایچنده اوسوب بارا یاتقان تورکستان تیاترچیلغندا، مهم بر حادثه سانالادر(1). بو مهم حادثه عینی زماندا تورکستانداغی ساویت روسچیلغی حرکتنه قارشی باشلانغان وه موسقوانگ تورکستانداغی أڭ بویوك تیرگه‌وچیسی باومان‌نگ غضبینی قوزغاغان غربچیلق آقیمی اوچون‌ده بر موفقیت سانالادر(2). شو یرده بحث ایتلگه‌ن هه‌ر طرفلاما موفقیتنگ تأثیرینی لایقیله آنگلایا بیلمه‌ك اوچون بر جهتنی‌ده آنیقلاب اوتو کیره‌ك بولادر. اوده شوندان عبارت: «عجبا شه‌کسپیردیك دراماتورغنگ اثرینی تماشاجی توشونه‌رمیکین؟». ذاتاً بو سوراغ «هامله‌ت»نی قویوشغا کیریشو آلدیدا متشبثله‌ر ذهننده توغولغان ایدی. وقتندا کوب اورونلو قویولغان بو سوراغنك جوابینی بز، «هامله‌ت» اوینالغاندان سوگرا، اعظم ایوب طرفدان یازیلغان بر مقاله‌ده کوردوك. محرر «هامله‌ت» قویولورکه‌ن آلغان تأثراتینی توبه‌نده‌گیچه تصویر ایته‌در: «سالوننی تولدوروب، بوتون دقتینی صحنه‌گه تیکیب اوتورغان خلققا نظر سالساگز، برآز مشاهده یوروتساگز، اثرنگ اساساً توشونولمه‌کده ایکه‌نینی سیزه‌سز. بعضاً بوتونله‌ی صحنه‌گه باغلانیب قالغانلارنی، اویونغا وه اونگ مضمونیغا چوقور بیریلگه‌نلکنی کوره‌سز. تیاتر بیله‌ن برگه تماشاچیلارنگ أوسوب، کوته-

(1) «هامله‌ت»نك اوینالیشی بیله‌ن تورکستانلی تماشاچی، اوز آنا تیلنده، شه‌کسپیرنگ ایکنچی اثرینی کورگه‌ن وه تیگله‌گه‌ن بولادر. چونکه 1933نچی ییلنك باشلارندا ینه اوشال «حمزه» تیاترنده شه‌کسپیر اثرله‌رنده‌ن ایلك تاپقیر اولاراق «12نچی کیچه» نام قومیدیا (کولگولو اثر) قویولغان ایدی.

(2) تورکستان غربچیلارینك آلغا سورگه‌ن فکرله‌رنده‌ن بری‌ده «تیلیمزگه غرب ملتله‌رینك یوکسه‌ك قلاسیك ادبیاتی نمونه‌له‌رنده‌ن کوبره‌ك ترجمه قیلیش، غربنی تانیش وه اونی تورکستانلیلارغا تانیتش کیره‌ك»ده‌ن عبارتدر. (مجموعه‌مزنك 1934نچی ییل، نویابر سانینداغی «تورکستاندا غربچیلق وه شرقچیلق آقیملاری» باشلقلی مقاله‌گه باقیلسین.)

ریلیب بارا یاتقانلاریغا قاتتغ ایشاناسز... «هامله‌ت»نی کورگه‌ن تماشاچینك بوکون ینه کوب وه اوسوب أونه‌جه‌گینی، بونگ ایسه اوز نوبتی بیله‌ن تیاترنی ینه أوسدوره‌جه‌گینی، بربریگه باغلانغان ایکی سببنگ برگه‌لکده بهجه‌ره تورغان ایشله‌رینگ اولوغ مدنی نتیجه‌له‌رینی کوز آلدیگزغا کیلتره‌سز» دیدر. («قیزیل اوزبیکستان» 35 .2 .22).

یالغز تاشکندده ایمه‌س، تورکستاننگ باشقا شهرله‌ری اهالیسی آراسندادا عمومی سویه‌نك کوته‌ریلیب، غرب قلاسیك اثرله‌ریگه رغبت کورسه‌تیله باشلاغانلغی وه بو حالنگ بعضی رسمی دائره‌له‌رده اندیشه توغدورماقدا بولغانلغی مشاهده ایتلمه‌کده‌در.

بولشه‌ویکله‌رنك مقصدی تیاترنی، خلقنگ بدیعی ذوقینی اوقشاماق وه صنعتکه خدمت قیلماقدان زیاده، پروله‌تار حاکمیتینگ پروپاغاندا قورالی حالینا قویماقدر. اونلارنگ ادعاسینچا تیاتر، آینقسا بزنگ تورکستان کبی ایمدیگه‌چه بولشه‌ویزم وه ساویت حاکمیتنه قارشی آچیقدان آچیق تعرضی وضعیت آلیب کیلگه‌ن بر أولکه‌ده، «سوسیالیستلك مفکوره‌سینی» خلق ذهنینه اورونلاشتروغا خدمت ایته تورغان پروپاغاندا اوچاغی بولمالیدر. شو باقیمدان بولشه‌ویکله‌ر تورکستاننگ اوز ادیبله‌ری طرفدان ملی قاراقته‌رگه اویغون قیلینب یازیلغان اثرله‌رنگ بارچاسینی کوبده‌ن تورکستان صحنه‌له‌رنده‌ن چیقاریب تاشلادیلار. یالغز بویورتورما اثرله‌رنگ اوینالیشینا، یعنی «شکلجه ملی، مفهومچه سوسیالیست» آتالغان وه تورکستان خلقی ذهننده صنفی کوره‌ش تویغوسینی قوزغاتوغا، ساویت حکومتینگ مستملکه سیاستینی ماقتاوغا وه موسقوانگ «پاختا استقلالی اوچون» دیگه‌ن شعارینگ فائده‌سینه خدمت قیلا تورغان اثرله‌رنی اویناشغا رخصت ایتدیله‌ر. بو حال بر آرالق تیاترغا کوب رغبت کورسه‌تکه‌ن تورکستانلیلارنی قیسقا زمان ایچیده تیاتردان بیزدیردی، ساووتدی. خلق تیاتردان اوزاقلاشیب کیتدی. تیاتر اورونلارینی بوش کورگه‌ن صنعتکارلار ره‌په‌رتوآر (صحنه‌ده اوینالاجاق اثرله‌ر) مسئله‌سی اوستنده مناقشه آچماق ضرورتی سیزدیله‌ر. نهایت مناقشه باشلاندی. بعضی صنعت-

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

كارلاريمز، تياترغا تماشاچى توپلاو اوچون، خلقنك رأيينى اورگەنيش كيرەكلگينى آلغا سورديلەر. نتيجە حقندا آقادەميك درام تياترى «حمزە» مديرى ضيا سعيد «قيزيل اوزبيكستان»نگ 1931نچى ييل 17 دەقابر سانندا باسيلغان بر مقالەسندە قويوداغيلارنى يازغان ايدى:

«رەپەرتوآرلار حقيدا تورلو طبقەنگ فكرى سورالدى. اولار اوز توصيەلەرينى توبەندەگيچە بيلديرديلەر:

— بزگە «ليلى وە مجنون» بيريگز.

— هەمەسيدەن هەم «حليمە» ياخشى.

— «فرهاد وە شيرين»نى قويگز.

اونگچون «خلقنگ سوراوى بويونچا» بو موسمدە مذكور اثرلەر 50-60 مرتبەلەب قويولوب كيلدى» ديدر.

ضيا سعيدنك ديديگى كبى «خلقنگ سوراوى بويونچا» حركت ايتب، رەپەرتوآرنى خلقنگ رأينە اويغون قيليب توزو آرقاسندا تياترغا قايتادان تماشاچى قازانماق ممكن بولدى. فقط بو وضعيت اوزون سورمەدى. صحنەلەر قايتادان «شكلجە ملى، مفهومچە سوسياليست» آتالغان اثرلەرلە قارشيلانيب قالدى. بو حال صنعتكارلار آراسندا ناراضيلق توغدورادر.

«بولشەويك اثرلەرى» قاتاريدا سانالا تورغان فتح‌اللين‌نگ «استقلال»(*) نام اثرى صحنەگە قويولوش آلديدا صنعتكارلار طرفندان كورسەتيلگەن ناراضيلقنى قارى اوغلى ايلە فتح‌اللين توبەندەگيچە تصوير ايتەدرلەر:

«تاشكنددەكى آقادەميك درام تياترى «حمزە»دە «استقلال»نى قويوش آلديدا عصام اوغلى وە آقتيورلار «بزگە پاختا كيرەك ايمەس، بزگە قلاسيك اثرلەر بيريگ» ديب قلاسيكچيلك نقابى آستندا آقتوئەل

(*) بو ييردەكى «استقلال» سوزى قيزيل روسيەنگ «پاختا استقلالى» مفهومندە قوللانيلغان. ذاتاً بولشەويكلەر حقيقى ملى معناداغى استقلالنى ايشيتمەك وە ايشيتديرمەك ايستەمەيدرلەر.

موضوعلارغا قارشى چيقديلار. شونگديك مەرغيلان تياترى: «قلاسيك اثرلەرنى قويوشدان كوب پول توشەدى. شونگ اوچون بز قلاسيك اثرلەرنى قويامز» ديگەن فكرنى بيلديردى. مەنە بونداى قينلقلار فەرغانە رايون-آرا تياتريدا، انديجان، خوقند وە باشقا تياترلاردا هەم كورونوب كيلمەكدە...» ديلەدر. («قيزيل اوزبيكستان» 33 .10 .12).

آپ-آچيق كورولەدر، كە بوتون ساحەلاردا بولغانيديك صنعت وە تياترچيلق ساحەسنداداتوركستان خلقى ايلە ساويت حكومتى وە اونگ قوممونيست فرقەسى آراسندا بربريلە اصلا باريشماياتورغان بويوك ضديت باردر. طبيعى بو ضديتدە باشقالارى كبى برى حاكم ديگرى محكوم بولغان ايكى خلقنگ ملى كولتور وە ملى منفعت اطرافنداغى كورەشلەر تأثيرندەن، روحى يابانچيلق، ذهنى آيريم وە تويغو فرقندان توغمشدر.

تاشكنددەن آپريل اورتالارندا يازيلغان خصوصى بر مكتوبدە، توركچە اويناليب تورغان «هاملەت»نى كورمەك هوسينگ روسلار آراسندادا اويغانيب، صنعتكارلاريمزنگ سوك كونلەر بنانگ يارميسينى تولغوزوب تورغان روس تماشاچيلارى طرفندانداكوب آلقيشلانماقدا بولغانلقلارى قيد ايتلمەكدەدر.

بزچە توركستان صنعتكارلارينگ سوگغو موفقيتينى، اولارنگ بولشەويك اثرلەرينى اويناشدان تارتينب، توركستان خلقينگ سوراوينا، رأينە اويغون حركت ايتب، خلقنگ تيلەگى وە يوليلەكيتە بيلگەنلكلەرندە قيديرماق داها توغرو بولور.

ياش توركستانلى

*

ساويت قرار وە پروژەلەرى

ساويتلەر اتفاقى حكومتى وە قوممونيست فرقەسى مركزى قوميتەسى توركستان جمهوريتلەرى حقندا آرقا-آرقادان «مهم» قرارلار چيقاريب ياتادر. اوتكەن فيبرال آيندا قازاغستان حقندا قرارلار چيقارغان،

بو قرارلار اوستنده اوزون اوزادی یازغانلار ایدی. مەنه ایمدی «ایزوەستیه»نگ 35 .4 .5 تاریخلی نومروسندا تاجیکستان حقنداغی قرارلارنی ، 35 .4 .10 تاریخلی نسخەسندادا بو قرارنی تفسیرلەب ، ماقتانب یازیلغان مقالەسینی آلوب اوتورامز.

بو ساویت روسیه حکومتی وه مرکزی فرقه قومیتەسی طرفدان چیقاریلغان قراردا باشلیچا قاندای مسئلەلەردەن بحث ایتیلەدر؟

ساویتلەر اتفاقی حکومتی «وحش» نهری حوضەسندەکی سوغاریش دائرەسینگ ایگەللەنیشی وه مهاجر کیتریب اورناشتریش حرکتینگ باریشی وه سرعتینی قانیقارلق تاپمایدر. بو ایشنگ 1935نچی ییلی ایچندە قطعی بەجەریلیشینی اتفاق زراعت قومیسارلیغنا تاپشیرادر. عینی زماندا یوللار قومیسارلیغینیدا بو ایشینی بەجەریش اوچون اوزی طرفدان لازم بولغان ایشلەرنی توختاوسز ایشلەشگه چاقیرادر.

1935نچی ییلی وحش وادیسنه کیتریلەجەك مهاجرلەرنی اورناشترو ایشلەرینك مالی جهتینی أداره اوچون 12 میلیون 700 میگ سوم آقچا تخصیص ایتیلەدر. بو آقچانگ 5 میلیون 200 میگ سومی بو دائرەگه کیتریلەجەك مهاجرلەرنگ خوجالق وه حیات قورمالاری اوچون ایلك دفعه کیرەك بولا تورغان نەرسەلەرنی آلیشغا ، قالغان 7 میلیون 500 میگ سومیدا مهاجرلەرگه اوزون مدتلی (بیش ییللق) قرض بیریش اوچون آیریلادر.

بو دائرەگه کیلیب اورناشا تورغان مهاجرلەردەن سوغاریلغان یردەگی ایکیننك یارمیسینی مصر پاختاسینا آیرغانلارنگ 5 ییلغاچا بوتون دولت وه یرلی سالیقلاردان وه پاختادان باشقا نەرسه تاپشیریش مجبوریتندەن آزاد ایتیلولەری بیلدیریلەدر.

جیلیکولگه بارا تورغان تار تیمر یولنی 1935نچی ییلی هەم دوام ایتدیریب بتیریش اتفاق زراعت قومیسارلیغینا تاپشیریلادر.

قومیسارلار شوراسی «خواجه باقرغان» سوغاریش سیستەمینی 1936نچی ییلی باشلانشینی مطلقا کیرەکلی دیب تاپادر.

یوللار قومیسارلیغینگ 1935نچی ییلی ایچندە دوشنبه (ستالین آباد)- قورغان تیپه تیمیر یولی پروژەسینی بتیریب تصدیق ایتدیروی ، یەگی بازار یانندا سالنا تورغان تیمیر یول وه آوتوموبیل کوپروگینی بتیریش کیرەکلی تاپیلادر. دوشنبه-اوراتیپه شوسه یولینیدا 1936نچی ییلی ایچندە بتیریش اوچون قطعی چارەلەر کورولمەسی تکلیف ایتیلەدر. دوشنبه یولی اوستنده سرح آب نهرینه یاسالا تورغان ایکی کوپروکنگدە 1936نچی ییل ایچندە بتیریلیشی کیرەك دیب کورسەتیلەدر.

1935نچی ییلی ایچندە تاجیکستان جمهوریتی «هوا باغلانشلارینی» یاخشیلاشترو ، دوشنبه ، غرم وه کولاب اوچو ستاسیونلارینی تکمیل ایتو ایشی سیویل هوا فلوتی باش أدارەسنه تاپشیریلیب ، بو ایش اوچون 500 میگ سوم آیریلادر.

خوروغ وه مرغاب هوا خطینی قورو اطرافنداغی تیکشیرو وه تەکنیکی حاضرلق ایشلەرینك تیزلکده بتیریلووی 1936نچی ییلی منتظم مناسبات باشلانووی لازم تاپیلادر.

تاجیکستان جمهوریتینك آمو دریا آرقالی بولا تورغان مناسبات ایشلەرینه خدمت ایتمەك اوزره ، آرال دیگزندەن برکیمەنگ آمودریانك یوقاری قسمنه اوتکەزو سو یوللاری قومیسارلیغنه تکلیف ایتیلەدر وه بونگ اوچون بر آیلق مهلت بیریلەدر. 1935/36نچی ییللاردا بو دائرەده خدمت ایتەجەك بر نیچه باشقا یەگی کیمەلەر حاضرلاو پلانغا آلنادر.

دوشنبەنی موسقوا بیلەن توغرودان توغرو باغلایتورغان تیلغراف خطینی 1935نچی ییل ایچندەیاق بتیریلیشی کیرەك تاپیلادر. بوندان باشقا دوشنبەنگ جمهوریتنگ شمالی رایونلاری بیلەن تیلغرافله باغلانیشنی ، اوراتیپه-دوشنبه تیلیفون ، تیلغراف خطینی 1935نچی ییل ایچندە بتیریلیشی قرارلاشتریلادر. 1936نچی ییلی دوشنبه رادیو ستاسیونی بتیریلمەلی وه موسقوا ایله دوشنبەنك رادیو ایله باغلانیشی تأمین ایتیلمەلیدر. بو سیملی وه سیمسز تیلغراف خطلاری باغلانیشلارینی تأمین ایتو ایشی اتفاق باغلانیش ایشلەری قومیسارلیغنا تاپشیریلادر...

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

قرارنگ قالغان قسمندا ایگ مهم اورون اشغال ایتکەن نقطه صناعت مسئلەسی بولوب کولتور مسئلەرینەدە توقونولمشدر.

هەرچند بو قراردان بحث ایتوچی «ایزوەستیە» تاجیکستاننگ ساویت دورندەکی اوسووندەن سویلەب، بو قرارلارنگدا تورکستان خلقینگ رفاهی، تینچلق، بایلیغی اوچون بولغانلیغینی آلغا سوروب، تورکستانلیلارنی منتدار ایتوب کیتمەکچی بولسادا قرارنك یوقاریدا کیتردیگمز اساس قسملاری، ساویت روسیەنگ تورکستاندا تعقیب ایتب کیلمەکدە اولدیغی ایمپەریالیستلك سیاستینگ ایچکی وە تیشقی قسمی ایجاباتینی گنه کوزەتەدر.

بالخاصه، تاجیکستانداغی تیمیر، شوسه یوللاری سالینیشی وە اونلارنگ آلدیغی استقامتگه، هوا خطلاری، اوچقوچ ستاسیونلاری، آمودریا فلوتینك کوچەیتیریلووی، تاجیکستاننگ موسقوا ایله باغلانیشی، خوروغ، مرغاب خطی مسئلەرینە دقت ایتیگز. بونلار اوزی تا ایسکیدەن بیری روسیەنگ تورکستان آرقالی یوروتوب کیلمەکدە اولدیغی، بوکون بر قولی شرقی تورکستاندا آچیق کوروُنوب تورغان ایمپەریالیستلك سیاستینگ حاضرلغی ایمەسمی؟

پلانداغی تدبیرلەرنگ ایکنچی، یعنی بو جهت ایله باغلانیشی آزراق بولوب کورونگەن قسمینیدە آلساگز، اونگدە روسیە ایمپەریالیست سیاستینگ ایکنچی بر قولی یعنی «مملکتنی روسلاشترو» علی الخصوص «حدود باشلارینی ایناچلی روس عنصرلاری بیلەن تولدیرو» دیگەن قولی بیلەن باغلی کورەسز. سوغاریش مسئلەسینی کوریگ. چار حکومتیدە سوغاریش مسئلەسینی توغرودان توغرو مهاجرت مسئلەسی بیلەن باغلار ایدی. ساویت حکومتیدە سوغاریش مسئلەسی ایله برگه مهاجر مسئلەسینیدە قویوب اوتورادر.

روسیەنگ تورکستانداغی مستملکه سیاستی تجربەلەری اوستندە کوز کیزدیرسەگز، تا اوتکەن عصرنگ سوگلارندان باشلاب مهاجرت مسئلەسنه ایستەنیلگەن سرعتنی بیره بیلیش اوچون، صنایع قورو کیره کلگی

قاراشی چیققانینی کورەسز. بو نظریەنی چار حکومتی واللیەرینگ حکومتکه یوللاغان مراجعتلەرندە اوچراتاسز. ایمدی سز ساویت حکومتینگ صناعتلەندیرو سیاستی دیب آتاب یوروتماقدا اولدیغی ایشنگ نتیجەسینی کوزدەن کیچیرسەگز عینی شو نظریەنگ حرفی حرفنه ایشکه آشیریلماقدا بولغانلیغینی کورەسز. تاجیکستاندا ساویت حکومتی طرفندان قورولغان صنایعنگ قازاغستان، اوزبیکستانداغیدان باشقا تورلو نتیجە بیرووینی اویلاش سوڭ درجەدە سادەدللك بولادر. تجربه کورسەتوب تورادر، که هەر صناعی مؤسسه اوز بویوکلکی نسبتندە روس مهاجری کتیرمەکدەدر...

مەنە شو یول ایله بو تورکستان جمهوریتلەری حقندا چیقاریلماقدا بولغان قرارلارنی تیکشیریب کورسەگز، اونلارنگ یالغز روس ایمپەریالیزمی منافعینی کوزەتوب، مملکتدە روس حکمرانلیغینی تأمین اوچون گنه بولغانلیغنی آچیق کورگەن بولاسز... تاشبالتا

★

بین الملل وضعیت

I.

(شترەزا قونفرانسی وە ملتلەر جمعیتی شوراسینك فوق العادە توپلانیشندان سوڭ)

بوکونگی اینگلتەرەنك أڭ بویوك سیاسی کشیلەرندەن سانالغان، حکومت رئیسی اورونباساری، ایگ کوچلو فرقەنگ باشچیسی بالدوین 8نچی آپریلدە سویلەدیگی بر نطقندە بوکونکی آوروپانی «جینی خانه» (تیمار خانه) ایله تیگلەشتردی. حقیقتاًده بوکونکی آوروپادا کوپینچه «جینی خانه»نی ایسلەتدیره تورغان حادثەلەر بولوب تورادر. آوروپانگ غیر طبیعی حالت روحیەسی هەر نەرسەدەن زیادە، اصلنده صلحه خدمت ایتوی احتمالی بر طرفدا تورسون، حتی سوغوش تهلکەسینی آرتیروغانا خدمت ایته تورغان، تورلو جنسدەن «صلح میثاق»لاری ایله اورانماق حرکتلەرندە کورولەدر. چونکه بو «صلح میثاقلاری» اوزی چیقووی اولدەناق

قبول ایتیلیب قویولغان بر سوغوشنگ چیقیش زمانینی آرقاغا آتو وه بو صورتله یاخشیراق حاضرلانا بیلو نیتی بیله‌ن‌گنه یاسالادر...

«دنیا سوغوشی»نی قازانغان دولتله‌رنگ بویندا، اوزله‌رینگ مادی وه معنوی نفوذ وه کوچله‌رینه تایانیب «ییگگه‌ن» وه «ییگیلگه‌ن» دولتله‌ر آراسنداغی آیرمالارنی بتیرو چاره‌له‌رینی کوروش‌کبی قدسی بر وظیفه بار ایدی. فقط بو وظیفه‌نی کورو اورنندا دولتله‌رنی «غالب» وه «مغلوب» لارغا بولو حرکتی دوام ایتدی. بونگ آرقاسندا هه‌ر ایکی طرفنگ ذهننده دوشمانلق توشونچه‌سی‌ده دوام ایتدی...

طبیعی دنیا سوغوشینی ایکنچی طرف قازانیب چیقسایدی، اولارنك هه‌م بوکونکی آوروپانی باسیب یاتقان، اوزله‌ری وه موسقوا بولشه‌ویکله‌ری طرفدان بوتون فلاکتله‌رنك منبعی دیب کورسه‌تیلیب کیله یاتقان «وه‌رسای معاهده‌سندان» آغیر بولماسادا، ییکلره‌ك معاهده یاساغان بولوینی اویلاب بولمایدر.

نه ایسه‌ده اوزینك وه اوزگه‌له‌رنك قانی ایچنده سوزوب «انسانلق مدنیتی» باشنا چیققاندان سوك «حق، حقانیت وه انسانلق سه‌وگیسی» حقنداغی لاف سوزله‌رنی میدانغا آتیشدان قایتماسدان کیله یاتقان آوروپانگ حالی شودر.

ایمدی بر آزدا شو «جینی‌خانه»ده بوکون نیمه‌له‌ر بولا یاتقانینی آختاریب کوره‌یلیك. بز بین‌الملل وضعیت حقنداغی اوتکه‌ن مقاله‌مزنی 11نچی آپریلدا شتره‌زادا توپلانماقچی بولغان اینگلیز-فرانسوز-ایتالیان قونفرانسی، 15نچی آپریلغا تعیین ایتیلگه‌ن ملتله‌ر جمعیتی شوراسی توپلانیشی وه نهایت «شرقی آوروپا میثاقی» حقندا ایسله‌ش بیله‌ن بتیرگه‌ن ایدیك.

شتره‌زا قونفرانسی 14نچی آپریلده توگه‌ندی. بو قونفرانسدا چیقاریلغان قراردان اوچ نقطه‌نی قید ایتب اوتمه‌کچی‌مز: 1) آوروپادا تنچلقنی ساقلاو یوللارینی قیدیریشدا توپلانیشدا قاتناشوچیلارنگ بر فکرده بولغانلقلاری؛ 2) لوندوندا فرانسه ایله اینگلتره آراسندا یاسالغان

آگلاشما بویونچا عمومی کیلیشو یولیله بیریلووی مقرر بولغان قوراللانو حقینی آلمانیا طرفدان صلح معاهده‌سینگ عسکری قسمینی بر طرفلی لغو ایتب یوباریب، آلنووی حقندا تأسف ایتیله‌در؛ 3) اینگلته‌ده وه ایتالیاحکومتله‌ری 1925نچی یلی «لوقارنو میثاقی» بویونچا «ره‌ین» نهری بویلاب بر طرفدان بیلجیقا وه فرانسه، ایکنچی طرفدان آلمانیا چیگه‌ره‌له‌ری امنیتی حقندا بیردیکله‌ری وعدله‌رینی یه‌گیده‌ن تأکیدله‌یدرله‌ر.

بو قرار یالغز اشتراك ایتوچیله‌رنی ایمه‌س، حتی آلمانیانی‌دا راضی قالدیرغان ایدی. چونکه آلمان ملتینگ سابق دشمانلاری طرفدان کوتولگه‌ن نه‌رسه یالغز «سوز تأسفی» ایمه‌سدی. فرانسز غازیتالاری کوپچیلگینگ وه ایتالیان مطبوعاتینگ بوتونیسینگ آلمانیاغا قارشی یازیب وه بیلدیریب کیلدیگی فکرله‌ری آلمانیانگ هه‌ر تورلو «آغیر تخمینیگه» حق بیرگه‌ن ایدی.

شتره‌زا قراریندان برگنه ناراضی دائره بولسا، اودا ساویت روسیه حکومتی ایدی. موسقوا آلمانیاغا قارشی یالغز «تأسف» بیلدیرونی کوتمه‌گه‌ن، ایسته‌مه‌گه‌ن ایدی. او ایگ آغیر وه تهدیدله‌رله تولغان بر حکم بیریلووینی وه بوندان توقلان شرائط اوستنه «شرقی آوروپا میثاقی»نی قوندیرماقچی بولغان ایدی. بو «شرقی آوروپا میثاقی» پروژه‌سی ایسه شتره‌زا قونفرانسندان، قولی قاناتی یولونغان، بر قانچا باشقا معاهده‌له‌ر ایله کومولگه‌ن، حتی موسقوانگ امید ایتدیکی مضموننی یوقالتقان بر حالدا چیقدی.

شتره‌زا قونفرانسنه اشتراك ایتوچیله‌ر آراسندا برلك وه قرارلارنك‌دا بولشه‌ویکله‌رده‌ن باشقا هه‌ممه‌نی قانیقترارلق شکلینی تاپو او قادار قیین بولماغان بولسا، ملتله‌ر جمعیتی شوراسی توپلانیشندا آگلاشو کوب قیین بولوب چیقدی.

بوکون ملتله‌ر جمعیتی شوراسندا 14 اعضا بار. بونلاردان تورتی، یعنی اینگلتره، فرانسه، ایتالیا وه ساویت روسیه — بویوك دولتله‌ر ممثلله‌ری شورانك دائمی اعضاسی سانالادرلار. قالغان اون اعضا ایسه ایکنچی

درجەلی وەکیچیك دولتلەردەن هەر بری اوچ ییل مدتیله سایلانیب آلنادر لار. ملتلەر جمعیتی شوراسینگ قرارلاری بوتون اعضاسی مثبت تاوش بیرگەندەگنە «قانونی» تانیلادر. شترەزادا شورا اسمندەن حاضرلاناجاق تقریرغا کمسەنك قارشی چیقاجاغی تخمین ایتیلمەگەن ایدی. فقط ایش بویوکلەر اویلادیغی کبی بولوب چیقمادی. شورانگ بر نیچە اعضاسی اینگلتەرە، فرانسە وە ایتالیا ممثللەرینگ کورسەتولەرینە سوزسز ایپەریب کیتونی ایستەمەدیلەر. بو، ملتلەر جمعیتی شوراسی اعضالارینگ بو حرکتندە بعضی بر کشیلەرنگ ایضاح ایتشکە اوروندقلاری کبی آلمانیادان قورقو ایمەس، یوقاریدان اولچو سیاستینی توغرو تاپماغانلق وە ملتلەر جمعیتی شوراسینگ ییللاردانبیری قبول ایتیلگەن وە «قانون» بولوب قالغان عنعنەسینی بوزماسلق اویلاری ایدی.

ملتلەر جمعیتی شوراسندا قارالاجاق هەر مسئلە اوچون مخصوص بیطرف بر معروضەچی بیلگیلەنەدر. بو معروضەچی مسئلەنی یاخشیلاب تیکشیرگەندەن سوڭ تقریرینی حاضرلاب قومیسیونغا تاپشیرادر. تقریر قومیسیون طرفدان توغرو تاپیلغان تقدیردەغنا شورا توپلانشنا کیریتیلەدر.

بو دفعە ایش بوندای بولمادی. ملتلەر جمعیتی شوراسنە کیریتیلەجەك تقریر اولدەن، شترەزادایاق فرانسە ممثلی طرفدان حاضرلانیب قویولدی. اونگچوندە جنوەرەدە «بیطرفلاردان» هیچ کمسە معروضەچی بولونی ایستەمەدی. برنچیدەن بوندای قیلیش شورانگ عنعنەسینی بوزار ایدی. ایکنچیدەن تقریر اوزی آرتیق درجەدە کیسکین تاپیلدی. بو وضعیت قارشیسندا فرانسە خارجیە ناظری لاوال اوز تقریرینگ معروضەچیلیغینی اوز اوستنە آلدی. فقط تقریرنی بر درجەگە قادار یومشالتو وە اونی یالغز فرانسە اسمندەن ایمەس، فرانسە، اینگلتەرە وە ایتالیا اسمندەن کیریتش لازم کیلدی. بیرلەشکەن اوچ بویوك دولت قرارینگ بوتونلەی بر تاوشدان قبول ایتیلووینی بولماسادا، اوڭا قارشی تاوش بیروچی بولماسلیغینی تأمین اوچون ایکی کون سوزلەشو، مذاکرەلەر یوروتو لازم کیلدی. باشقا سوز بیلەن ئەیتکەندە ساویت روسیەنی ملتلەر جمعیتنە قبول

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ایتدیریشدە کورولگەن وە ملتلەر جمعیتینك اعتبارىغا اویات کیترەتورغان حادثە تکرارلانغان بولدی.

نهایت، وەرسای معاهدەسی بویونچا منع ایتیلگەن عسکری خدمت مسئلەسینی قایتادان تطبیق ایتو حقنداغی 16 مارت تاریخلی قراری ایلە باشلاغان ایشی اوچون آلمانیانی عیبلەو حقنداغی تقریرە بر اعضانگ — دانیمارقا ممثلی‌نگ — تاوش بیرمەی قالووی شکلندە قبول ایتیلەدر.

ملتلەر جمعیتینك اساس قانونی بویونچا شورا اوچون بو حقدا بوندای بر قرار چیقاریلماسلقدا ممکن ایمەس ایدی. چونکە ملتلەرجمعیتی اوزی وەرسای معاهدەسی بویونچا توزولگەن بر مؤسسەدر. بو معاهدەنی بوزوچیلارنی «عیبلەمەسلك» ملتلەر جمعیتی اوچون اوز اوزینی انکار ایتو دیمەك بولور ایدی... فقط ملتلەر جمعیتی اوزی وەرسای معاهدەسینی وە حتی ملتلەر جمعیتینك اوزینی تانیماغان بر دولتنی، یعنی ساویت روسیەنی، ایچینە آلماقلە اوز معنوی نفوذینی آزالتیب وە اوز اساس قانونیغا بالتا اوروب قویمادیمی؟

شترەزا قونفرانسندان سوڭ بر تورلو یول بیلەن آلمانیانگ ملتلەر جمعیتنە قایتووینی امید ایتب بولسادا، ایمدی ملتلەر جمعیتی شوراسی قرارندان سوڭ بوندای امیدگە اورون قالمادی. باشقا سوز ایلە ئەیتکەندە آوروپا قاریشیقلیغی دوام ایتەجەك.

شورانك قرارینا آلمانیا حکومتی اوز جوابینیدە بیریب قویدی. او اینگلتەرە حکومتنە اوزینگ وەرسای معاهدەسی بویونچا منع ایتیلگەن سو آستی فلوتی قورو اویندا بولغانینی بیلدیردی وە 12 سو آستی کیمەسی سالا باشلادی. غالبا یەگیدەن بر قونفرانس چاقیریلیب، تاغیندا «تأسف وە تهدید» ایلە تولغان قرار چیقاریلاجاق.

آیریم أولکەلەرنگ مطبوعاتی ملی خودبینلك حسینی قیزیشتریشقا توتوناجاق وە آوروپا تنچسزلغی گناهکارینی باشقا مملکتلەردە قیدیریشغا توتوناجاقلاردر.

حقیقتاًدە آوروپا بر «جیننی خانە» گە ئەیلەنگەن. م.

II — فرانسهـساویت معاهدەسی

بو مقاله باسیلیب چیققونچا بلکەدە فرانسهـساویت معاهدەسی امضالانغاندا بولادر.

دنیا سوغوشندان سوڭراغی دور دیپلوماسی تاریخندە بو معاهدە مخصوص اورون توتادر. بو دوردە یاسالغان معاهدەلەردەن بو معاهدەنك آیرماسی اونڭ قارشیلقلی حربی یاردەم قاراقتەرینی وە شو اسمنی آلدیغیدر. ایسکی، سوغوشقا قادارغی دور دیپلوماسیسی تیلیندە بوندای معاهدە توغرودان توغرو «اتفاق» یا ایسە آچیقدان آچیق «سوغوش اتفاقی» دیب آتالار ایدی. ایمدیدە بو ساویتـفرانسە معاهدەسینڭ بر سوغوش اتفاقی قاراقتەری تاشیدیغینی هیچ کمسە یاشیرمایدر. بونی بولشەویکلەرنڭ اوزلەری هیچ سیقیلماسدان، «پاریـسوار» "Paris-Soir" کبی ایڭ کوب تارقالغان فرانسوز غازیتاسی بیتلەرندە بو اتفاقنڭ کیمگە قارشی بولغانلیغی، بولووی احتمالندەن بحث ایتەدرلەر.

اینگلتەرە وە ایتالیا ایلە دوستانە مناسباتدا، لهستان ایلە اتفاقدا بولغانلیغنی اویلاغان فرانسە حکومتی اصلندا لیتوینوف ایلە برلکدە حاضرلانغان معاهدە متنینی یومشالتیشقا اوروندی. ساویت حکومتی ملتلەر جمعیتینك قرارینی کوتمەسدەن توغرودان توغرو حربی یاردەمگە کیریشو طرزینی قبول ایتدیرمەك اوچون اوروندی. فرانسوز حکومتی بونی قبول کورمەدی. حتی ساویت خارجیە قومیساری لیتوینوف معاهدەنی امضالاش اوچون اوزینی پاریسدە کوتدیکلەری کون، (19نچی آپریلدە)، خفە بولوب توسەتدەن موسقواغا جوناب کیتدی. یەگیدەن مذاکرەلەر باشلاندی. فرانسە افکار عامەسی عصبیلەشدی. بعضیلاری حکومتنی معاهدەنی امضالاشنی کیچیکترو بیلەن عیبلەدیلەر، باشقالاری ایسە بولشەویکلەر بیلەن آڭلاشو یولیغا کیریشکەنلك ایلە عیبلەدیلەر. ایستەر ساویت روسیە ایلە باغلانیش طرفدارلاری، ایستەردە علیهدارلارندا دلیللەر یوق ایمەس ایدی. ساویت روسیە ایلە باغلانیش طرفدارلاری ایچندە ایڭ ساغ طرف

غازیتالارندان «ئەکو دە پاری» "L'Echo de Paris" غازیتاسی آیریم اورون توتادر. قوممونیزم، سوسیالیزم حتی «رادیقالیزم»نڭ ایڭ قطعی دشمانی، قویوق دیندار قاتولیکلەر سوز یوروتوچیسی سانالغان بو غازیتا ساویت روسیە ایلە، حقوقی اینجەلکلەرنی قیدیریب اوتورماسدان، تیزرەك حربی باغلانیش اوچون شدتلی کورەش یوروتدی. او اوز طلبینی ساویت روسیەنڭ دنیادا ایڭ بویوك، میلیونلق بر اوردوغا، ایڭ کوچلو هوا کوچینە، توگەنمەس انسان، سوغوش اوچون کیرەك بولغان موادغا ایگە بولغانینی کورسەتو بیلەن دلیللەندیردی. «ئەکو دە پاری» فرانسوزلارنی ساویت روسیەگە ایسیندیرماق اوچون اونڭ «داها اوللەری فرانسەغا کورسەتکەن خدمتلەرندەن» بحث ایتدی.

«موسقوا حکومتینڭ، اوزینڭ ایکنچی سیماسی بولغان آنقارا حکومتینی بالقان اتفاقنە اوناتوب بیروی بیلەن بزگە قیلغان خدمتی فرانسەدە لایقیلە تقدیر ایتیلدیمی؟ بردەن برگە بولغارستان فعالیتسزلککە کیریتیلیب قویولدی. موسسولینینڭ حرکت نقطەلاری دیب اویلادیغی دائرە اوراب آلینب (ایتالیا اوچون) قاپاتیلدی. آرتیق جنوب شرقیغا طرف حرکت ایتو امکانی تاپا آلماغان ایتالیا بوتون دقتینی آوستریا جبهەسنە چیویردی. دوچە (موسسولینی) فورەر (هیتلەر) ایلە بوزولشدی وە فرانسە ایلە یاقلاشو مجبوریتندە قالدی.»(1).

هەر چند «ئەکو دە پاری» تورکیەنی بالقان اتفاقنە کیریشکە راضی ایتب بیرگەنی کبی مثاللار بیلەن ساویت روسیەنڭ فرانسەگە قارشی

(1) A-t-on mesuré à sa juste valeur, en France, le service que nous rendit le gouvernement de Moscou lorsqu' il convainquit celui d'Ankara, son alter ego, d'entrer dans l'alliance balkanique? Du coup, la Boulgarie fut immobilisée, les zones d,expansion auxquelles rêvait M. Mussolini furent bloquées et interdites! L'Italie, ne pouvant avancer vers le Sud-Est, se concentra sur le front autrichien. Le Duce entra en conflit avec le Führer et dut se rapprocher de la France."
(„L'Echo de Paris", 24. IV. 1935)

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولليازمىلار ئامبىرى

محبت وه دوستلیغینگ خالصانه، صمیمی بولغانلیغینی کورسه‌تیشکه اورونسادا شو ادعالاریندان برآز اول گنه آلمانیا-روسیه راپوللو اتفاقینگ یه‌کیله‌له‌نیب، یه‌کیده‌ن کوچ آلماسی، بونگله روسیه‌نگ آلمانیاغا، ایسکیده دیگز کوچی بیله‌ن تأمین ایتمه‌ك ایسته‌دیگی، سوغوش اوچون لازم بولغان انسان وه باشقا سوغوش اوچون کیره‌کلی ماده‌له‌رنی حسابسز بیره بیله‌جه‌ك بر منبع بولوب قالووی قورقوسندان بحث ایتمه‌سی مسئله‌نك اصلینی سویله‌ب قویماقدادر(1). دیمه‌ك بو «ئه‌کو ده پاری» تفصیلاتندان بوکونکی ساویت روسیه خارجی سیاستینگ یا آلمانیا-روسیه اتفاقی حالندا وه‌رسای معاهده‌سی وه فرانسه‌گه قارشی وه یاده فرانسه ایله برلکده آلمانیاغا قارشی، وه‌رسای معاهده‌سینی مدافعه ایتو شکلنده قویولغانلیغی چیقیب قالادر.

ساویت روسیه‌نی آلمانیا ایله مه‌نه شوندای بر اتفاقا کیریب کیتوگه قویماسلق اوچون فرانسه‌نگ اونگله اوزی اتفاق باغلاشی لازم کیلگه‌ن بولادر. «ئه‌کو ده پاری»نگ تفصیلاتندان فرانسه‌نگ سیاستی شوندای بولوب چیقادر.

ساویتله‌ر ایله اتفاقنك قارشیسنداغی کشیله‌ر اوز ادعالارینی، برنچیده‌ن ساویت روسیه حربی کوچی دیگه‌ن نه‌رسه‌نگ لاف سوزله‌رگه بولغانلیغی، ساویت روسیه ایچکی وضعیتینگ توروقلو وه ساغلام بولماغانلیغی، سوغوش چیققان تقدیرده یالغز اطرافداغی غیر روس أولکه‌له‌رده گنه ایمه‌س، حتی روسیه‌نگ اوز ایچنده ساویت حکومتینه قارشی قوزغالولار چیقاجاغی مقرر بولغانلیغی؛ ایکنچیده‌ن بو اتفاقنگ سوغوشنی توختاتو وه یا کیچیکترو اورنندا اونی تیزله‌تب یوبارووی احتمالی‌بارلیغی؛ اوچنچیده‌ن ساویت روسیه ایله باغلانشیله فرانسه‌نگ اینگلتره، ایتالیا وه

(1) „La collusion germano-russe de Rapallo, si elle reprenait, pourrait être fatale. La Russie, réservoir de matières premières (pour ne point parler du matériel humain), serait fort capable d'apporter à l'Allemagne, en temps de guerre, ce que donnait normalement, dans le passé, la domination de la mer…"

لهستان ایله بولغان دوستلق باغلانیشندا ساوقلق چیقاجاغینی وه بو دوستلقلارنگ ایسه فرانسه اوچون نه فرانسه وه نه‌ده آلمانیا ایله چیگه‌ره‌سی بولماغان ساویت روسیه ایله هه‌ر قاندای باغلانیشدان کوب قیمتلی بولغانلیغنی سویله‌مه‌کله دلیلله‌ندیرمه‌کچی بولادرلار.

بونلارنگ بوتونیسی اوستنه قوممونیست بین‌الملل بیله‌ن قاتتغ باغلانغانلغندان دنیا انقلابی پروپاغانداسی اوچاغی بولغان ساویت روسیه‌نگ هیچ بر صورتله صمیمی متفق بولووی ممکن بولماغانلیغنی‌دا علاوه ایته‌درله‌ر. نهایت ساویت روسیه‌نگ بو باغلانشنگ طبیعی نتیجه‌سی اولاراق میلیاردلارچا قرض سوراجاغینی، فرانسه‌نگ بو قرضنی بیریشکه مجبور بولاجاغینی سویله‌یدرله‌ر.

بز بو صورتله ساویت حکومتی ایله اتفاقنك دوستلاری وه دشمانلاری طرفندان آلغا سورولگه‌ن دلیلله‌رنی قیسقاچا کیتردیك. طبیعی فرانسه‌ده‌کی سیاسی تارتیشمالارغا قاتیشو بزنگ ایشیمز ایمه‌س. هه‌مده آوروپا دولتله‌رینگ سیاستله‌ری استقامتی، یولی بزنگ ایسته‌دیگمزگه کوره بیلگیله‌نمه‌یدی. بز یالغز بولوب اوتکه‌ن وه بولوب تورغان حادثه‌له‌رنی وه اونلارنگ باریشینی تثبیت ایتب، اوندان اوزیمز اوچون نتیجه چیقاریشغا اوروناجاقمز.

ساویت حکومتی اوچون ایگ بحرانلی بر آندا فرانسه-ساویت اتفاقینك یاسالووی شبهه‌سز مهم بر حادثه‌دز. بو اتفاق ساویت حکومتینك اوز وضعیتینی توزه‌تیشکه آنچاغنا یارده‌مده ایته‌جه‌کدر. ساویت حکومتینگ محکمله‌نمه‌سی، اونگ آوروپا دولتله‌ری یارده‌می بیله‌ن اوز وضعیتینی توزه‌تمه‌سی عینی زماندا آوروپادا دنیا انقلابی جریانینگ کوچه‌یووی هه‌مده مستملکه وه آوروپالیلارنگ منداتی آستندا بولغان أولکه‌له‌ر خلقلاری کوزنده «مدنی آوروپا» معنوی نفوذینگ توشووی دیمه‌ك بولغاندا «ئه‌کو ده پاری»ده شبهه ایته آلماس دیب اویلایمز.

اصلندا بزنگ کبی بار یوغینی یوقالتیب، آچ-یالانغاچ اوتورغان خلقلار اوچون آرتیق یوقاتاجاق بر نه‌رسه‌ده قالمادی. اوز یولباشچیلا-

رینگ قیسقا کوروله‌ری آرقاسندا بولشه‌ویکله‌رله دوستلاشیب قوچاقلاشو درجه‌سنه کیتریلیب چیقاریلغان باشقالارنگ یوقالتو احتمالینی اویلاب قایغیریب اوتورودا آرزیمایدر.

أولمه‌سه‌ك نیمه‌له‌ر بولووینی‌دا کوروب قالارمز.

چوقای اوغلی مصطفی

شرقی تورکستاندا

اونسزده آوروپا وه عمومیتله تیشقی دنیا ایله مناسباتی کوب آغیر حالدا بولغان شرقی تورکستان ایله باغلانیش سوك حادثه‌له‌ر نتیجه‌سنده ینه‌ده قیینلاشیب کیتدی. وقتیله شرقی تورکستان‌نگ تورلو شهرله‌رنده‌ن توغرودان توغرو آلیب تورغان نشریات وه استخبارات‌دا سوك چاغلار توختاب قالدی. شرقی تورکستاننگ وضعیتنه دائر چیت مطبوعاتندا تارقالماقدا بولغان خبرله‌رنگ أك ایناچلیسی کروان یولیله آغزدان آغزغا کیچیب کیلگه‌ن «اوزون قولاق» خبرله‌ریدر. اونگچوندر، که بوندای شرائط آستندا کیلیب چیققان خبرله‌ر ایچنده بربرینه ضد بولغانلاری‌دا اوچراتیلماقدادر.

پشاورده توروچی حبیب‌الرحمن افندینگ آپریل آیی ایچنده کاشغاردان قایتیب کیلگه‌ن بر یولچی آغزندان ایشیتیب یازغانلارندان توبه‌نده‌کی معلوماتنی آلیب باسماقدامز:

«شرقی تورکستاندا خونخوزلار حکومتیدر، خواجه نیاز حاجیم ایکنچی درجه‌ده بر منصب‌ده ایسه‌ده یالغز آتی‌غنا بار، بر ایش‌ده قیلا آلمایدر. پایتخت اورومچی بولوب، کاشغار، یارکند، آقسو، کوچار، کهنه تورفان، اوچ تورفان، غولجا (ایلی) شهرله‌ری اورومچی گه‌تابعدر. هه‌ر شهرده بر روس حربی مأموری بولوب، او نیمه بویورسا، شو قیلینادر. کورونوشده بو روس حربی مأمورلارینی اسکی روس دیب تانیتماقچی

بولسالاردا بولارنگ بولشه‌ویك بولغانلقلاری بوتون ایشله‌رنده‌ن آچیق کورونوب تورادر. شرقی تورکستاندا روس ماللارندان باشقا دولتله‌رنگ ماللاری ساتیلمایدر. چونکه باشقا مملکتله‌رنگ ماللارندان آغیر باج آلینادر.

اورومچی‌ده آلتی اوچقوچ بار. روسلار غولجاغا طرف تیمیر یول سالا باشلادیلار. روسلار ایلی تیوه‌ره‌گنده آلتون کانلاری ایزله‌ب، تاپیلغانینی ایگه‌لله‌مه‌کده‌له‌ر. غولجا اطرافندا بر نه‌فت کانی تاپیلغان. یه‌گی آچیلغان مکتبله‌رگه روسیه‌ده‌ن قومونیست معلمله‌ر کیلتریلیب یرله‌شتریلمه‌کده. مدرسه وقفلاری حجز قیلینمشدر. «یه‌گی حیات» اسمیله چیقاتورغان غازیتا حکومت مداحی بولوب، اونگ بیتله‌رنده تورك دیگه‌ن سوز یازیلمایدر. حتی خلقنی سز تورك ایمه‌س، اویغورسز دیب قاندیرماقچی بولادرلار. (بو سیاست غربی تورکستاندا ییللاردانبه‌ری یوروتولوب کیلگه‌ن ساویت «ملی سیاستی»نك اوزگنه‌سی ایمه‌سمی؟ باشقارما).

حاجیله‌ر اوچون هندستان یولی قاپاتیلغان. غولجا طرفدان ساویت توپراغی اوستنده‌ن حجگه باریب کیلیش توقوز تیلله بولوب، 400-500 قادار شرقی تورکستانلی روس یولیله حجگه کیتکه‌نله‌ر(*). خلقنگ کوپیسی روس یولیله حجگه بارونی تیله‌مه‌س ایکه‌ن. چونکه روسلار کوپینچه اولارنگ بار یوغینی تالاغانلار.

حاضرغی کاشغار حکومتی بوتون قورباشیلارنی چاقریب مارالباشیغا یوللاماقچی بولغان ایدی. فقط اولار بارمادیلار. مارالباشی‌دان سکز یوز آق، قیزیل روس کیلیب اولارنی اوراب آلدیلار. قورباشی که‌ته‌له‌رنده‌ن اندیجانلی کریم جان، اوشلو ملا عبدالرحمن، اوشلو قادر پالوان آتیشمادا شهید توشدیله‌ر. یوسف جان قورباشی اوچ اوروسنی

(*) رفیقمز «یاڭا ملی یول» مجموعه‌سی سوگنو مای (88نچی) سانندا، شرقی تورکستاندان حجگه بارغانلار حقندا، 32نچی بیتنده توبه‌نده‌کی خبرنی بیلدیره‌در: «بو ییل حجگه 200گه یاقین شرقی تورکستانلی قارداشلاریمز بارغانلار. چوگه‌چه‌ك‌ده چیقا تورغان «بزنگ تاوش» غازیتاسننك 1نچی فیورال سانینك خبرینه کوره، تورفانلی وه ماناسلی حاجیلاردا چوگه‌چه کده‌ن کیچکه‌نله‌ر».

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

آتیب أولدوروب ، ساریغ بویی چه‌نگه‌لیگه کیریب کیتدی. یوسف جان‌نك سوك چاغلار خوتان‌دا بولغانلغی خبری کیلدی. جانی‌بیك قاضی گیلگیت اطرافندا ساقلانیب یاتادر.»

عینی یولچینڭ سویله‌وینه کوره ، مجموعه‌مزنڭ شو یلغی مارت ساندا چیققان سلطان‌بیك بختیار بیك مقاله‌سنده أولدورولگه‌نلکله‌ری یازیلغان اوچ ناظردان ملی حکومت باشلغی ثابت عبدالباقی ، عدلیه وکیلی ظریف قاری افندیله‌رنڭ «نظربند» حالندا یاشاب تورغانلقلاری وه یالغز تجارت ناظری ساتیب آلدی جان‌نڭ یه‌گی شهرده آتیب أولدورولگه‌نلگی بیلدیریله‌در.

✱

یراق شرقدا یاشاوچی تورك-تاتار مهاجرله‌ری قورولتایی

مجموعه‌مزنك بوندان ایکی آی بورونغو مارت سانی ، 35نچی بیتنده یراق شرقدا یاشاوچی تورك-تاتار مهاجر توغانلاریمزنڭ موقدین شهرنده توپلانغان قورولتایی حقندا قیسقاچا خبر بیریب اوتکه‌ن ایدیك. فیورالنك 4نده‌ن 14نچیسنه قادار دوام ایتکه‌ن بو قورولتایغا یاپونیا ، مانجوقو وه ختای‌نك تورلو شهرله‌رنده یاشاوچی ایدیل-اورال مهاجرله‌رنده‌ن 40 نفر وکیل قاتناشدی. قورولتاینڭ ایچکی باریشی وه کوردیکی مسئله‌لر «بولیتین» شکلنده نشر ایتلیب توردی. شوندای قیلیب مذکور قورولتای ، دوام ایتدیکی مدت ایچنده ، بیش نسخه «بوللیتین» چیقاریب تارقاتدی. شولاردا یازیلغان معلوماتدان بزده یراق شرقدا یاشاوچی ایدیل اوراللی قارداشلاریمزنك اوز ملی-دینی ایشله‌رینی ، اوز تیله‌کله‌رینی توشونوچی سوزنك چین معناسندا ملی خلق قورولتایی یاساغانلقلاری قناعتنه کیلدیك. قورولتای اون کون تینماسدان چالیشیب ، کوب مهم قرارلار قبول ایتب ، سوك زمانلارغاچا تورلو تأثیرات آستندا تارالیب ، تارقالیب یاشاماقدا بولغان اوزاق شرقداغی 20-25 میگلك ایدیل-اورال تورکلگینڭ اوزلگی اوچون توغرو استقامت بیلگیله‌دی وه اولارغا اوز

بارلیغینی ساقلاماق یوللارینی چیزیب کورسه‌تدی. اونگچون موقدین‌ده یاسالغان قورولتای اوزاق شرقدا یاشاوچی تورك-تاتار مهاجرله‌رینڭ 15 یللق مهاجرت تورموشندا أڭ مهم بر حادثه سانالادر. مهاجرتده قیلیناجاق هه‌ر بر مثبت ایش‌کبی بو قورولتاینڭ توپلانیشی‌دا برکوب آغیرلقلار وه فداکارلقلار طلب ایتدی. سوینچله شونی قید ایتمه‌ك کیره‌ك ، که یراق شرقدا مهاجرتده بولغان تورکلك بو آغیرلقلارنی دوشمانلارنڭ غبطه ایته‌جه‌گی بر طرزده اوتکه‌زیب ، ملی ایماننڭ یوکسه‌کلگینی کورسه‌تدی وه بو صورتله اوزینه معنوی بر اعتبار قازاندی ، که بو ، ایمدیگی کیچیریلمه‌کده بولغان مهم آنلار اوچون شبهه‌سز بویوك بر یوتوق سانالادر. بو حال شبهه‌سز دنیانڭ هه‌ر تامانیغا یاییلغان مهاجر تورکله‌رنی عینی درجه‌ده سیوینترمشدر.

قورولتای یراق شرقنڭ تورلو شهرله‌رنده قورولغان «ایدیل-اورال تورك-تاتار مدنیتی جمعیت»له‌ری اوچون 41 ماده‌لك نظامنامه قبول ایتمشدر. (قورولتای طرفندان چیقاریلغان «بوللیتین»نڭ 4نچی سانیغا وه «یاڭا ملی یول»نڭ 88نچی سانی ، 9-13 بیتله‌ریگه باقیلسین). اوندان باشقا قورولتای بوتون یراق شرق اوچون موقدین‌ده بر مرکز قورمشدر(*).

بز اوزاق شرقداغی تورك-تاتار توغانلاریمزنك باشلادیقلاری ملی حرکتله‌رنده اولوغ موفقیتله‌رینی تیله‌رکه‌ن آینیقسا قورولتاینی توپلاشدا وه اوزاق شرققا یاییلغان مهاجر تورکلکنڭ ملی روحینی قوزغاشدا یارارلق خدمت کورسه‌تکه‌ن وه ملی تشکیلاتنی قورغان سایغیلی عیاض اسحاقی بیکنی یوره‌کده‌ن آلقیشلار وه بو اولوغ استقلالچیغا ساغلق تیله‌ب ، بویوك تیله‌گنده موفقیتینی تمنی ایته‌مز.

مهم بر قونفرانس

قریم تورك ملی قورتولوش حرکتی یولباشچیسی سایغیلی سید احمد جعفربیك وارشاوا شرق اینستیتوتی یاشلار برلگی دعوتی ایله اینستیتوت

(*) Adresse: The Central Executive Committee of Idel-Oural Ţurkq-Tatar Jap. P. O. Box 104 **Moukden.**

سالونده مهم بر قونفرانس بیرگه‌ن. «مفکوره‌نگ زکا وه سجیه‌گه‌تأثیری» موضوعنداغی قونفرانسینی جعفربیك، شرقدا، بالخاصه تورك عالمنده ملی جریان جانلانماقدا، تورك حرثی، تورك اجتماعیاتی قوتلی بر طرزده ملی باقیمدان ایشله‌نه‌کده، تورلو استقامتده انقلابی آدیملار آتیلماقدا بولغانلیغینی، سیاسی معنا وه اهمیتله‌ری کوچلو بولغان بو انقلابلارنگ أڭ قینی حرثی وه اجتماعی قسمی بولغانلیغینی سویله‌ب بو وضعیت قارشیسندا بزله‌رنگ غرب مدنیتینی آلیرکه‌ن حرثمزنی قاندای ساقلایا بیله‌جه‌کمز؟

حریت دیرکه‌ن نظام وه اجتماعی موازنه‌مزنی قاندای تأمین ایته‌جه‌کمز؟ دینی دولتده‌ن آیرارکه‌ن، دینی ملی حرثله ایشله‌شکه قالقیشارکه‌ن دینگ اجتماعی قیمت وه اهمیتینی قاندای ساقلایاجاقمز؟ باشقاچا تعبیرله قافا ایله قلب، فکر ایله حس، ماده ایله معنویات آراسنداغی آهنگنی قاندای تأمین ایته‌جه‌کمز؟ کبی بر قانچا مهم سورغولار قارشیسندا قالدیغمزنی کورسه‌ته‌در.

بو صورتله نظری تفصیلاتنه کیریشکه‌ن جعفربیك انسانده‌کی زکا، سجیه، أراده کبی وصفلارنی علمی باقیمدان تحلیل ایتکه‌نده‌ن، تورلو عالمله‌رنگ علمی، تاریخی تیکشیروله‌رنده‌ن مثاللار کیتریب مسئله‌نی ایضاح قیلغاندان سوڭ مفکوره‌نگ انسانلاردا سجیه، قاراقته‌رنگ قورولوشندا، حتی انسانی دیگر مخلوقاتدان آیرا تورغان توب وصف زکانك ده‌رینلگنده مفکوره‌نگ تأثیرینی آراشترادر.

جعفربیك ملتله‌رنك أڭ کوب قاندای وصفله‌رنده‌ن قوت آلدیقلارینی کورسه‌تمه‌ك اوچون یوروتدیغی تحلیلنده فرانسز عالمی گوستاو لوبون‌نك «بر ملتنگ قوتی اوز زکاسنه ایمه‌س، قاراقته‌رینه تابعدر. کیره‌ك آیریم کشیله‌ر، کیره‌ك ملتله‌رنگ حیاتندا تعالی وه سقوط اونلارنگ قاراقته‌ری ایله متناسبدر»، «بر ملت بر قانچا نه‌رسه یوقاتا آلیر. بر قانچا فلاکتله‌ر، هزیمتله‌رگه اوچرایا بیلیر. فقط او روحینی یوقاتارسا هه‌ر نه‌رسه‌سینی غایب ایتمش دیمه‌کدر وه بر داها قالقاماز» کبی سوزله‌ری ایله بویوك تورك متفکری، سوسیولوغی ضیا کوك آلپ‌نگ تورك تاریخی سقوطینی

تیکشیره‌رکه‌ن «ملی مفکوره‌یه مالك اولمایان بر کتله‌ده‌ن اخلاق وه فداکارلق بکله‌نه‌مه‌زدی» دیگه‌ن سوزله‌رینی کیتره‌در. جعفر بیك نظری تفصیلاتینی «مفکوره‌نگ انساننگ معنویاتی، اخلاقی وه أراده‌سینه تأثیری قابلمیدر؟» دیگه‌ن سورغونگ تحلیلی ایله بتیریب سوزینی باشلانغیچدا قید ایتدیگی تورك عالمینگ کیله‌جه‌گینی توشونوچی مفکوره‌چیله‌رگه کیتریب، اونلارنگ مهم، آغیر وه مسئولیتلی وظیفه‌له‌رینی ایسله‌ته‌در. قونفرانسدان سوڭ جعفربیك مرحوم یوسف آقچورا حقندا سویله‌ب، اونگ حیاتی، فعالیتی، تورك عالمی اوچون قیلغان خدمتله‌ری، حائز اولدیغی اهمیتی حقندا معلومات بیره‌در. بوندان سوڭ مجلس آیاققا قالقیب مرحومنگ روحینی حرمتله‌یدر.

توپلانیشنگ ایکنچی قسمندا قریم حقندا سربست سویله‌شو بولوب، تورلو کشیله‌ر طرفندان بیریلگه‌ن سورغولارغا جعفربیك تامانندان جوابلار قایتاریلادر.

II — هلسینغفورسدا — رفیقمز «یاڭا ملی یول»نگ سوڭغو مای سانندا، 31نچی بیتنده بیردیکی خبرینه کوره، مارتنگ 10نده معلم عارف رامی بیك پرومه‌ته قلوبنده تورکستان توغروندا بر قونفرانس بیرمشدر. معروضه‌چینگ موضوعی: — تورکستاننگ روسلار طرفندان استیلاسی، روسلارنك اقتصادی تضییقلاری وه بونگ نتیجه‌سنده خلقنگ یوقسوللانوی، روحانی صنفنگ هه‌مده ملتچیلك فکرله‌رینگ انکشاف ایته‌باشلاوی؛ یوزنده‌ن 1916نچی ییلنگ عصیانی، بولشه‌ویکله‌ر استیلاسی وه اولارنك یوروتدوکله‌ری ملی وه اقتصادی سیاستنگ توغدوردیغی فلاکتله‌ر — بولوب، تیگلاوچیلارغا په‌ك کیبگ معلومات بیرمش وه په‌ك آلقیشلانمشدر. قونفرانسدان سوڭ اوزون-اوزون فکر آلیشولار بولمشدر.

ایشیتدیگمزه کوره، عارف بیکنگ تورکستان حقنداغی معروضه‌سی توغروسندا بعضی فینچه نشریات بیتله‌رنده‌ده بحث ایتلمشدر.

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

توركستاندە خبرلەری

خداسزلار فعالیتندەدە — مارت آیینگ اورتاسینا توغرو کیلگەن قربان بایرامی مناسبتیله توركستان شهرلەرندەكی رسمی خداسزلار تشكیلاتی دینسزلكنی تلقین ایتوچی چیقیشلاردا بولدی. توركستانلی ایشچیلەر، قولخوزچیلار، مأمورلار اورتاسندا روزە وە قربان حیتیگە قارشی پروپاغاندالار یورغوزولدی. تاشكند وە باشقا شهرلەردە چیقا تورغان توركچە غازیتالارنگ مارت اورتالارندا، یعنی حیت كونلەرندە چیقغان نسخەلارندا «دین وە حیتكە قارشی» دیگەن ستونلەر آچیلیب، بو ستونلەردە خداسزلقنی، دینسزلكنی تشویق ایتوچی مقالەلەر باسیلیب تارقاتیلدی. توركستان ایشچیلەری وە مأمورلاری بو ییل هەم بایرام كونلەری عائلەلەری یانندا قالمای چالیشوغا مجبور ایتلدیلەر.

آینقسا توركستان قیشلاقلیلاری آراسندا یورغوزولغان دینسزلك تشویقاتی بو دفعە هەم قانلی حادثەلەر ایلە نتیجەلەندی. مثلا پای آریق رایون فرقە قومیتەسی طرفدان روزەگە قارشی تشویقات یورغوزماق اوچون بیلگیلەنگەن تیلەو بوری اوغلی یوقالیب كیتكەن ایدی. نهایت «قیزیل اوزبیكستان» (24. 3. 35)دە یازیلغان بر خبردە، بوری اوغلی گاودەسینگ «غەللە آرال» ساوخوزینگ 3 كیلومەترو اوزاقلغندا، 43 مەتر چوقورلغنداغی بر قودوقدان تاپیلغانلغی بیلدیریلدی. غازیتانگ یازغانینا كورە، پای آریق ملیسیەسی بوری اوغلی قاتیللەرندەن ایكیسینی اوشلاب قاماغان. بولارنگ شریكلەریدە قیدیریلماقدا ایمشلەر.

ریاضیاتغا دائر ایسكی قول یازمالاری

روسچا «كراسنایا غازیتا»نگ آپریل اورتالارندا چیققان ساندا، بوخارا، سمرقند، خوقند وە مرغیلان مدرسەلەرندە ریاضیاتغا دائر عربچا وە فارسیچا كوب قیمتلی اثرلەرنگ ساقلانیب یاتقانلغی وە بو اثرلەرنگ ایمدیگەچە تیكشیریلمەگەنلیگی خبر بیریلەدر.

آوول مكتبلەری: قازاغستان آلما-آتا ولایتی ایلی رایوندا «توران» اسملی تولوق بولماغان، ایتەرناتلی اورتا مكتب 2نچی صنف اوقوچیلارینا «ساویتلەر اتفاقینا قایسی جمهوریتلەر كیرەدر؟» دیگەن بر سورغو بیریلەدر. اوقوچیلار «آلما-آتا جمهوریتی»، «تورك-سیب...» دیب جواب بیرەدرلەر. معارف أدارەسی طرفدان یوروتولغان بو تیكشیرودە اوقوچیلار ایچندەن برگنەسی بولسادا ساویتلەر اتفاقنا كیروچی جمهوریتلەردەن بریسینیدە آتی آلماغان. حتی 4نچی صنف اوقوچیلاریدا خریطە ایلە مشغول بولونیدە آڭلامایدرلار. بو اوقوچیلار ختای وە موغولستاننی ساویتلەر اتفاقی ایچنە كیرتیب قویدقلاری كبی، خریطەدەن خارقوف شهرینی كورسەتە آلمایدرلار. بو قسقاغنا خبر اوزی ساویت اورتا مكتبلەرینگ نیمە دیمەك بولغانینی آچیق كورسەتمەیدیمی؟

بوندای مثاللاردان سوگسز درجەدە كیترو ممكن بولغانلیغینی سویلەوچی «قازاغستانسكایا پراودا» (21. 3. 35) بو بیلكی توبەنلكی سببینی قویوداغیچا ایضاح ایتەدر:

اولا معلملەر قانیقارلق صورتدە سایلانماغان. معلملەرنگ بر قادار ایشكە یاراغانی تورلو درسلەر بیلەن او قادار باغلانغان، كە اونگ درس اوچون حاضرلانا بیلو امكانی یوق. مثلا: یوقاریدا اسمی كیچكەن مكتبدە ابیل اوغلی دیگەن بر معلم اجتماعیات، تاریخ، رسم، جغرافیا وە طبیعیات كبی قسماً بربریلە باغلانیشی بولماغان بیش تورلو درس بیرەر ایكەن. ایكنچی بر معلم درس، شاگردلەرینك مشغولیتی ایلە قطعیاًعلاقەدار بولمایدر. بر باشقاسیدا بیرەجەكی درسدە حاضرلقسز... مكتب وە أدارە بوزوقلیغی، درسلەرنگ كیرەكلی وسائط ایلە تأمین ایتیلمەگەنلگی وە باشقالار...

ساویت اورتا مكتبینك یتیشتریب بیردیكی یاشلق شو بولغاندان سوك توركستاندا سانی 40-50نی كیچكەن تورلو جنسدەن ساویت «عالی» مكتبلەرینە تولوشقان كشیلەرنك كوبچیلگی سوادسز، چەلە سوادلی كشیلەر بولوب چیقسا حیرت ایتونگ اورنی بارمی؟...

«كتبخانه، اوقو ييرلەرى‌نك آتى بار اوزى يوق»

«سوسيالدى قازاغستان» (17. 3. 35) شو باشلوق آستنداغى بر مقالەسندە قويوداغى معلوماتنى بيرەدر:

«كون باتيش ولايتندە كتبخانەلەر توزو ايشى كوب آرقادا قالغان ايشلەرنك بريدر. ولايت وە رايون معارف وە باشقا باش أدارەلەرى بو ايشكە اهميتسز قارايدرلار. مؤسسە وە أدارەلەرنك كتبخانە قورو اوچون آيريلغان آقچاسى يولندا قوللانيلمايدر.

مثلا: «تەرەكتى» آودانندا كتاب ساتب آلو ايشينە چيقاريلغان 5 ميڭ سوم خدمتچيلەر حقلارينا قوشوب يوباريلغان. شونڭ كبى اوردا آودانى‌دا 4000 سوم كتاب آقچاسندان 300 سومينى، جانيبيك آودانى 2100 سومنڭ 100 سومينى، «تال-اوكپە» آودانى 2600 سومنڭ 250 سومينى، اورال شهرى 22 ميڭ سومنڭ 4 ميڭ 5 يوز سومينى‌گنە كتاب آلوغا قوللانغان...

معارف أدارەلەرى قولندان بر ايش‌دە كيلمەيتورغان كشيلەر بولسا، اولارنى كتبخانەگە تعيينلەب يوبارادرلار.

كتبخانەلەرگە توپلانغان كتابلارنڭ‌دا كوپچيلگى خلق اوچون فائدەسز، قازاق ايشچى، زحمتكشينڭ فائدەلەنووى ممكن بولماغان اثرلەر. مثلا: اوردا آودانلق كتبخانەدە بارلق 1356 جلد كتاب بولوب، بونڭ %75ى روسچا، بونلارنڭ‌دا يارميسندان آرتيغى ايسكى كتاب. جانيبيك آودانلق كتبخانەسيگە دوام ايتوچى 55 كشينڭ 12سى گنە قازاق ايكەن. . .

قازاغستان مملكت كتبخانەسى

بورونغو آلما-آتا دائرە (اوكروغ) كتبخانەسى «قازاغستان‌نڭ 10 يللىغى كتبخانەسى» ديب آتالغان. ساويت حكومتى بو كتبخانەنڭ أسمينى آلماشترماقدان باشقا بر نەرسەدە ايشلەمەگەندەن، اونڭ أدارەسى انتظامغا

قويولماغاندان كوب قيمتلى نادر كتابلارى، تاريخى قول يازمالارى، تورلو ملكلەرى هەر كيمنڭ قولنە توشوب كيتكەن. 1933نچى يلينا قادار شو كتبخانەدە 64 ميڭ چاماسندا كتاب قالغان. 1933نچى يلى اورتالارندا بو جهتكە نظر سالنا باشلاب، يەگيدەن كتابلار توپلاندى. حاضرگى كوندە بو كتبخانەدەكى كتاب سانى 448 ميڭەكوتەريلگەن. فقط كوبچيلگى روسچا كتابلار. قازاقچا كتابلار سانى 50 ميڭنى آشمايدر. باشقا تيللەردەكى كتابلار سانى‌دا 35 ميڭ چاماسندادر.

حاضرگى كوندە بو كتبخانەنڭ 48 627 اوقوچيسندان 4169 غناسى قازاق ايكەن. بو سانلارنى كيتروچى «سوسيالدى قازاغستان» (22. 3. 35) اوزى‌دە وضعيتنڭ ماقتانارلق بولماغانلىغينى اعتراف ايتەدر. بو سان اوزى ساويت حكومتينك ماقتانولارندا نە درجەدە حقلى بولغانلىغينى كورسەتسە وە آينقسا معارف جبهەسندە ساويت حكومتى طرفندان كورسەتيليب كيلمەكدە بولغان رقملەردەكى مبالغە، يالغانچيلقنڭ نە درجەدە بولغانلىغينى آچيق كورسەتسە كيرەك...

«قازاق موسيقيسى غراموفون پلاقلارندا»

شو يلنك باشلارندا قازاغستان معارف قوميسارليغى موسيقيلى تياترو اويونچيلارندان بر غروپنى موسقواغا يوللاغان. بونلارنڭ اساس ايشى قازاق موسيقى نمونەلەرينى غراموفونغا آلديرو بولاجاقدر. بو قازاق صنعتكارلارى «آيمان-چولپان»، «قيز-جيبەك» وە باشقا بر قانچا قازاق پيەسلەرندەن وە خلق جرلارندان 26 پارچانى غراموفون پلاقلارينا آلديرتقاندان سوڭ قازاغستانغا قايتوب كيتكەنلەر.

بو خبرنى بيروچى «قازاغستانسكايا پراودا» غازيتاسى (9. 3. 35) برنچى تجربە پلاقلارينڭ ياخشى چيقغانلقلارينى كوپەيتيروگە باشلانيلغانينى، ياقيندا 25 ميڭدەن آرتيق پلاق حاضر بولوب ساتشقا چيقاريلاجاغينى بيلديرەدر..

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

چیمکند قورغاشین فابریقاسی ایش پروغرامینی بەجەره آلمای یاتر

پلان بویونچا فیبرالدا 1020 تون تازا لانغان قورغاشین چیقاریلووی کیرەك ایکەن، 732,8 تونغنا حاضر لانغان؛ یعنی پلان 71,8% بەجەریلگەن. غینواردا ایسه وضعیت ینەده یامانراق بولغان. 610 تونغنا چیقاریلغان. بو پلان بەجەریله آلماسلیغینینگ سببلەری بر طرفدان مادی یتیشمەگەنلك بولسا، ایکنچی طرفدان ایش بیلمەگەنلك، ترتیبسزلك وه ایشکه بیریلمەگەنلك کبی ایشچیلەر، مؤسسه باشچیلغی اوستنه توشه تورغان عامللاردر. («قازاغستانسکایا پراودا» 35 .3 .12)

تورکمەنستاندا فرقه صفینی تازالاش نتیجەلەریندەن

اوشبو یل 1نچی فیبرالغاچا تورکمەنستاندا 9206 فرقه اعضا وه نامزدی تازالاشدان اوتکوزولگەن. بولاردان 1252 اعضا وه 1083 نامزد، عموماً 2335 کشی (یعنی توردەن بریسندەن آرتیغراغی) فرقه صفندان چیقاریلغان. بوندان تاشقاری 513 کشی فرقه اعضالغندان نامزدلققا، 572 کشی سیمپاتی کورسەتوچیلەر (сочувствующие)] قاتاریغا توشورولگەن...

فرقه تازالاش قومیسیونلارینگ ییتکیزدیگی معلوماتا کوره، تورکمەنستاننگ هیچ بر رایونیدا توغرو یورگوزولگەن فرقه اعضالاری رویخطی تاپیلماغان. مثلاً: تاختا رایونیدا 258 فرقه اعضاسی بار دیب کورسەتیلیب کیلگەن بولسا هەم حقیقتدا 195 بولوب چیققان. کەرکی رایونیدا 25 «یاچەیکا»(*)غا منسوب 176 فرقه اعضاسی، 127 اعضاغا ایگه 14گنه «یاچەیکا» بولوب چیققان...

موندانDا «قزیغی» خاتونلارنی فرقه ایچیگه آلیش ترتیبیدر. 1932نچی یلی 1نچی مای مناسبتیله «سوسیالیزم یولی» قولخوزینا (بایرام علی رایونیدا) 7 خاتون فرقەغا یازدیریلغان. ایکی یل قادار فرقەدا ساناليب كيلگەن بو 7 خاتوندان، تازالاش وقتندا، گوزەل بیکمراد: «مەن فرقەغا قالایچا نامزد بولوب یازیلیب قالغاننی هیچ بیلمەیمەن. مەن اوچون فرقەغا اعضا بولوش، بولماسلق برابر» دیگەن. یازیبی جمعه: «مەگا برنچی مای بایرامندان سوك فرقەغا یازیلیب قالغانلغیمنی بیلدیردیلەردە قولومغا فرقه بیلەتی بیردیلەر. لاکن، مونگ نیمه اوچون الازم ایکەنلگینی بیلمەیمەن» دیگەن. انانه قهقه: «مەن فرقه صفیغا کیرەمەن دیب هیچ مراجعت ایتکەن ایمەسمەن. اونگچون قالایچاسینا نامزد بولوب یازیلغاننی آڭلامایمەن. مڭا «سەن فرقەغا نامزد بولدیگ دیدیلەردە قولومغا بیلەت بیردیلەر... سابق فرقه کاتبی بیکمراد اوغلی مڭا «بویله بر حکم بار» دیدی. اونگچون مەن فرقه قاتاریندا بولوشقا مجبور بولدم». قامی اوتوز 1931نچی یلدانبەرلی فرقه نامزدلغینا یازیلیب قالغان بولسا هەم، اوزی اونی هیچ بیلمەس ایکەن. «سەن قالایچا بیلمەیسەن؛ نامزدلق بیلەتیگ بولوشغا تیوشلی، او بیلەتیگ قایدا؟» دیگەن سورغوغا: «مەنی، اوزوم بیلمەسدەن، آرقامدان یازیب قویغان بولورلار؛ نامزدلق بیلەتندەن ایسه هیچ بر فایده کورمەدیم؛ او بیلەتنی آلیب کتیریب بیردیکلەری وقت مەن اونگ واسطەسیله قوئوپیراتیف دوکانلاریدان چای وه باشقا نەرسەلەر آلیب بولور ایکەن دیب اویلاغان ایدیم...» دیگەن. (تورکمەنستان فرقه صفینی تازالاش قومیسیونی باشلوغی گوسەف نطقندان «تورکمەنسکایا ایسکرا» 35 .3 .4).

مەنه سزگه تورکمەنستان ساویت سوسیالیست جمهوریتنده دیکتاتورلق ایتیب تورغان حاکم فرقەنگ ایچ یوزی.

(*) «یاچەیکا» أوزەك، باشلانغیچ فرقه قورومی دیمەكدر.

Verantwortlich für Verlag und Redaktion: Dr. Tahir Schakir, Berlin-Sieglitz
Druck: Sonnendruckerei G. m. b. H., Berlin-Charlottenburg 4
مسئول مدیری: دوقتور طاهر شاکر.

وظیفه باشندا قضاغا اوچراغان بر تورکستانلی یاش

فوزی پاشا-دیار بکر آراسنداغی 62نچی تونەلده ئەنگەرسال ماکینەسیله چالیشیب تورغان تورکستانلی محمد سلیم زاده، ماکینەنگ پاتلاماغندان یوز بیرگەن بر قضا آرقاسندا، اوزینگ سول قولندان آجرالیب قالمشدر. غیرتلی بر تورکستانلینگ یاش چاغندا بوندای بر فلاکته اوچراشی بزنی یوره کدەن قایغیرتادر. یاش یورتداشیمزغا ساغلق وه صبر تیلەب، اوگا جسارت وه امیدینی اصلا قیرماسلغینی توصیه ایتەمز.

Yach Turkestan

Mai 1935 (Le jeune Turkestan) No. 66

Revue mensuelle

Organe de défense nationale du Turkestan

Rédacteur en Chef: **Moustapha Tchokaï-Oghly**

یولیمزغا توغرو کیلگەن بوتون یازولار اوچون مجموعەمزنگ بیتلەری آچیقدر. باسیلماغان یازولار قایتاریلماس.

آبونە شرطلری:

ییللغی 100 فرانسز فرانقی، آلتی آیلغی 60 فرانق، اوچ آیلغی 30 فرانق.

آلمان مطبوعاتندا: آلمانچا «یاقین شرق» („Der Nahe Osten“) مجموعەسینگ شو ییلغی آپریل ساندا یازیچیلاریمزدان دوقتور اسحاق اوغلی‌نگ «تورکستان یاشلغی» باشلقلی بر مقالەسی باسیلمشدر. مجموعەنگ 145-152نچی بیتلەرینی اشغال ایتکەن بو مقالەدە اجنبی اوقوچیلارنی بوکونکی تورکستان یاشلغی احوال روحیەسیله تانیشتریشغا تریشیلمشدر.

باشقارمادان: دهلی‌دەکی «تورکستان مهاجرلەر برلگی»نك خواجه مسعود افندی نامندان باشقارمامزغا یوللادیغی 21 مارق 42 فەننك آبونه 26.4.35 دە ایریشدی.

طرسوس‌دەکی تورکستانلی اوقوچیلاریمزنگ بای عبدالله نامندان استانبول آرقالی یوللاغان 10 لیرالاری هەم وقتندا یتیشدی.

مجموعەمزغا تیشلی هەر تورلو یوللانمالار اوچون آدرس:

Moustapha Tchokai-Oghly

7, Square de la Fontaine

Nogent s. Marne (Seine)

France